

COMMISSION SPÉCIALE
RELATIVE AU TRAITEMENT
D'ABUS SEXUELS ET DE FAITS
DE PÉDOPHILIE DANS UNE
RELATION D'AUTORITÉ, EN
PARTICULIER AU SEIN DE
L'ÉGLISE

du

MARDI 21 DÉCEMBRE 2010

Matin

BIJZONDERE COMMISSIE
BETREFFENDE DE
BEHANDELING VAN SEKSUEEL
MISBRUIK EN FEITEN VAN
PEDOFILIE BINNEN EEN
GEZAGSRELATIE,
INZONDERHEID BINNEN DE KERK

van

DINSDAG 21 DECEMBER 2010

Voormiddag

La séance est ouverte à 10.18 heures et présidée par Mme Karine Lalieux.

De vergadering wordt geopend om 10.18 uur en voorgezeten door mevrouw Karine Lalieux.

Audition de:

- Mgr. Godfried Danneels, ancien président de la Conférence des Évêques de Belgique

Hoorzitting met:

- Mgr. Godfried Danneels, voormalig voorzitter van de bisschoppenconferentie van België

La **présidente**: Chers collègues, nous allons commencer nos travaux, parce que je pense qu'il y aura énormément de travail ce matin. Avant cela, j'aimerais dire un petit mot. Monseigneur, je tenais bien entendu à vous remercier au nom de la commission d'être présent aujourd'hui. Avant de vous céder la parole, je voudrais rappeler certains éléments.

Cette commission spéciale n'est pas un tribunal.

Il n'est nullement question de se substituer à la Justice. Cette commission spéciale a été instaurée pour faire toute la lumière sur le traitement réservé par l'Église aux plaintes et aux témoignages d'abus sexuels commis par des hommes d'église pendant plus de cinquante ans.

À la suite de ce qu'on peut appeler l'affaire Vangheluwe et à la suite du rapport du professeur Adriaenssens, le Parlement, représentant la Nation, devait se saisir de cette problématique ainsi soulevée. La forme de cette commission a longuement été discutée dans ce parlement. Il a été décidé d'instaurer une commission spéciale,

qui n'est pas une commission ordinaire de la Chambre.

En mettant sur pied une commission spéciale, le Parlement donne un signal fort à toutes les victimes de ces crimes. Leur calvaire peut sortir du silence auquel la chape de plomb de l'autorité les avait réduites. D'ailleurs, notre commission a élargi son champ de compétences aux abus sexuels commis dans toutes les relations d'autorité. Il est de notre devoir de faire toute la lumière, au nom de toutes les victimes et de la société.

Le but principal de cette commission n'est pas de clouer au pilori X ou Y, que ce soit dans le monde de l'Église ou dans celui de la police, des magistrats, des médecins ou des sportifs. Nous devons nous assurer que l'appareil législatif répond au mieux aux objectifs de prévention, d'aide, d'accompagnement et de traitement des victimes. Nous devons nous assurer que tout est mis en œuvre pour sanctionner les pédophiles. Nous devons comprendre ce qu'il s'est passé.

Sommes-nous, oui ou non, face à un véritable système qui décrète la loi du silence? Sommes-nous face à des cas isolés? Y a-t-il une culture de l'autarcie? Doit-on parler de défaillances individuelles ou de défaillances collectives? Tout a-t-il été mis en œuvre pour que la justice puisse faire son travail de traitement des plaintes d'abus, de protection de la société et de sanctions à l'égard des coupables de ces faits ignobles?

Pour ce faire, nous devons obtenir des réponses.

Monsieur Danneels, pour clore toute polémique, je voudrais répéter qu'aux yeux de beaucoup, cette

commission travaille avec dignité et équilibre. J'en remercie d'ailleurs les commissaires. S'il en fallait une preuve, jusqu'à présent, personne n'a refusé de venir. Vous-même, comme vos collègues, n'avez pas hésité à vous présenter devant nous.

Au nom de cette commission, j'espère que le climat constructif perdurera jusqu'à la fin des travaux. Je vous remercie encore d'avoir accepté d'être présent aujourd'hui pour répondre aux questions bien légitimes et sans doute nombreuses des commissaires.

Je voulais faire cette petite mise au point avant de commencer nos travaux. Je vous remercie.

Mijnheer Danneels, u heeft het woord.

Godfried Danneels: Mevrouw de voorzitter, geachte commissieleden, ik wil u op mijn beurt eerst danken voor de uitnodiging om voor deze bijzondere commissie toelichting te mogen geven en ook straks uw vragen te beantwoorden.

Het Parlement is de kern van de democratische staat. Wanneer er, zoals nu het geval is, een schokgolf van diepe verontwaardiging door de bevolking gaat, is het mede uw opdracht om de oorzaken van die malaise te onderzoeken, om de argumenten te beluisteren en te overwegen, en om een debat ten gronde te voeren. Dat laat toe te oordelen of er nieuwe wetgevende of bestuurlijke initiatieven nodig zijn.

Ik hoop dat de werkzaamheden van deze commissie zullen bijdragen tot een beter inzicht in de tekortkomingen van de aanpak van seksueel misbruik in het verleden, waar dan ook.

Mijn hoop is evenzeer dat u voorstellen zult kunnen formuleren voor een betere preventie, voor opsporing en voor vervolging van seksueel misbruik in alle levensdomeinen van kinderen en van jongeren.

J'espère que les travaux de votre commission contribueront à mieux comprendre les manquements de l'approche de l'abus sexuel dans le passé, où que ce soit. Mon espoir est aussi que vous formuliez des propositions pour une meilleure prévention, pour une meilleure détection et une meilleure poursuite de ces délits, dans tous les domaines de la vie des enfants et des jeunes.

J'espère surtout que vos travaux contribueront à la reconnaissance et à la réparation de la douleur des personnes qui ont été abusées, qu'elles ne se

taisent pas et qu'elles fassent connaître ce qui leur est arrivé et le rendent public. Les victimes devront avant tout avoir l'assurance qu'elles recevront immédiatement un accueil et une assistance efficace. En priorité, nous devons veiller à un cadre de vie qui protège leur intégrité physique et morale. Il ne peut y avoir aucun doute à ce sujet.

De verzamelde persoonlijke getuigenissen over het misbruik van kinderen binnen een pastorale context, zoals die onlangs gebundeld en in de openbaarheid zijn gebracht, laten een licht schijnen over het diepe leed van de slachtoffers en van hun families. Dat heeft mij en ook velen buiten de Kerk diep geschokt. Wat ik voelde, ging van schaamte over boosheid naar de vaste wil om iets te ondernemen. Zoals een huisvader in een familie waar iets onaanvaardbaars is gebeurd, zich excuseert, zelfs als hij daarvoor niet zelf persoonlijk verantwoordelijk of schuldig is, zo doe ik ook nu en voel ik mij als bisschop in de grote familie, die de Kerk is en die mij zovele jaren is toevertrouwd.

In het eerste deel wil ik toelichting geven hoe ik tijdens de voorbije decennia zelf geconfronteerd werd met de problematiek van seksueel misbruik in een pastorale context. Daarnaast wil ik ook zeggen of en welke individuele en structurele initiatieven werden genomen en hoe de hulp aan de slachtoffers werd aangepakt en georganiseerd. Daarna wil ik graag antwoorden op de vragen die u mij wilt stellen, voor zover dat verzoenbaar is met de lopende gerechtelijke procedure.

Zoals in heel de samenleving was er voor de zaak-Dutroux ook in de Kerk al te weinig aandacht voor seksueel misbruik van kinderen en jongeren, al kwam daarin reeds verandering vanaf 1992-1993. De bisschoppen waren vanaf de jaren 90 reeds opmerkelijk gemaakt op grensoverschrijdend seksueel gedrag van priesters en religieuzen, ook al ging dat toen in de eerste plaats niet over misbruik van jongeren. Toch groeide in de bisschoppenconferentie vanaf het midden van de jaren 90 de overtuiging dat naar het voorbeeld van de ons omringende landen ook bij ons best een meldpunt voor slachtoffers van misbruik zou worden gecreëerd.

De zaak-Dutroux was ongetwijfeld het kantelmoment. De terechte verontwaardiging en de afschuif van de bevolking voor het misbruik en de dood van weerloze kinderen beroerde iedereen. Ik heb er trouwens mijn kerstbrochure in 1996 volledig aan gewijd. In het kader van het onderzoek-Dutroux lanceerden de gerechtelijke

autoriteiten oproepen, opdat getuigen zich zouden melden. Zo kwam een aantal gevallen van kindermisbruik naar boven, ook binnen pastorale relaties.

Het was in die context dat ik uitgenodigd werd om in het VRT-programma TerZake iets te zeggen. Tijdens die rechtstreekse televisie-uitzending van 4 september 1996 werden mij enkele tragische gevallen getoond in de vorm van reportages.

Het meest confronterend waren echter rechtstreekse telefonische tussenkomsten van kijkers met verhalen uit hun jeugd. In mijn reactie toen op de televisie heb ik drie zaken vooropgesteld, die ik blijf zeggen.

In de eerste plaats vroeg ik in naam van de Kerk vergiffenis voor het leed dat priesters en pastorale verantwoordelijken hun slachtoffers hadden aangedaan. Ik heb erop gewezen dat misbruik in het kader van een pastorale vertrouwensrelatie nog veel erger is dan misbruik daarbuiten. Dat is niet alleen zo, omdat de Kerk een hoge morele standaard hanteert, maar ook omdat het bovendien neerkomt op spiritueel verraad ten aanzien van een gelovige. Vervolgens stelde ik dat de schuldige gestraft dienen te worden en dat het gerecht zijn werk moet doen. Ten slotte verbond ik er mij toe om te onderzoeken hoe een kerkelijk initiatief kon worden opgestart om de melding vanwege slachtoffers makkelijker te maken en de problematiek van het misbruik ook structureel aan te pakken. Toen heb ik de idee gelanceerd van een contactpunt. Dat zou de drempelvrees van de slachtoffers verminderen. Dat was in 1997.

In de maanden die daarop volgden, werd de idee van een meldpunt afgetoetst bij de verschillende instanties. Ik heb aan monseigneur Luysterman, toenmalige bisschop van Gent, gevraagd om dat dossier verder op te volgen in de conferentie. In juli 1997 werd het contactpunt voor klachten betreffende seksueel misbruik in een pastorale relatie gelanceerd. Dat gebeurde met ruime bekendmaking in de media. U kunt daarover een persbericht lezen in bijlage nr. 1. Ook in de kerkelijke media en op de website werd het initiatief herhaaldelijk onder de aandacht gebracht en er werd tevens een verwijzing opgenomen in de diocesane jaarboeken van elk bisdom. Over dat meldpunt heeft monseigneur Luysterman al een ruime toelichting gegeven in de commissie.

Na een intens beraad met bekwame juristen en na de studie van buitenlandse voorbeelden – er waren toen nog geen Belgische modellen

beschikbaar – installeerden de bisschoppen en de hogere oversten de commissie voor klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie. Die commissie is intussen beter bekend als de commissie-Halsberghe. Dat kunt u lezen in een persbericht in bijlage nr. 2.

Die commissie moest onafhankelijk kunnen functioneren en in eerste instantie nagaan wat het slachtoffer wenste in verband met erkenning en herstel van het aangedane leed.

De commissie beschikte daartoe ongetwijfeld over veel meer juridische en psychologische competenties dan de bisschoppenconferentie zelf.

Personen die juridische stappen wensten te ondernemen, wat steeds is aanbevolen geweest en wat de medewerkers van het contactpunt ook altijd hebben gedaan, moesten bij het leggen van de juiste contacten worden geholpen. De slachtoffers die een geldelijke vergoeding wensten, werden naar de burgerlijke rechtbank verwezen. In geen geval wilde de commissie-Halsberghe in de plaats van Justitie treden. In een persmededeling van 23 februari 2000 stond duidelijk dat het ging om het krijgen van advies en morele bijstand. Over de werking van de commissie-Halsberghe en de erop volgende commissie-Adriaenssens heeft monseigneur Luysterman u eveneens een omstandige toelichting gegeven.

Met de installatie van de genoemde commissie hoopten wij een toegankelijk kader te creëren voor de meldingen en voor de klachten van de slachtoffers, de correcte en aantoonbare gegevens van seksueel misbruik te kunnen verzamelen en de slachtoffers te kunnen bijstaan op hun weg naar erkenning en herstel. Wij wilden het niveau van de loutere geruchten en de algemene aantijgingen overstijgen, om uiteindelijk tot een efficiënt en doelgericht handelen te kunnen komen.

Dat wij in zeker mate in ons opzet slaagden, kan wellicht ook blijken uit het feit dat de werkgroep voor Mensenrechten in de Kerk in 2004 werd ontbonden. In de akte van ontbinding lezen we als motief voor de ontbinding: "Aangezien de beoogde doelstellingen voldoende bereikt zijn, de problematiek van de schending van de mensenrechten in de Kerk genoeg in de openbaarheid is gebracht en de slachtoffers hun weg naar de burgerlijke rechtspraak hebben gevonden, beschouwt de werkgroep haar taak als beëindigd." Voorgaand citaat staat in bijlage 3 te lezen.

Behalve de oprichting van voornoemde commissie heb ik nooit geweigerd een open dialoog en gesprek met de slachtoffers aan te gaan. In de bijzondere commissie is de ontmoeting met een delegatie van slachtoffers begin 2000 al ter sprake gekomen. De ontmoeting waarvan sprake, kwam er op herhaaldelijk aandringen van Rik Devillé, die mij vroeg een kleine delegatie van slachtoffers te ontvangen. Het ging om slachtoffers die bij andere bisdommen en religieuze instituten geen gehoor vonden.

Op de bewuste dag diende er zich echter een grotere groep van ongeveer twintig personen aan, waardoor mijn secretaris, totaal verrast door hun aantal, in een pover vergaderlokaal een ontvangst moest improviseren. Een en ander was niet meteen bevorderlijk voor een serene sfeer, waarin de slachtoffers hun verhaal konden doen. Daarbij ontstond ook ongewild een configuratie van bijna een tegen allen.

Ook de voorziene tijd was veel te kort om tot een uitwisseling te kunnen komen met zoveel deelnemers. Zo bleef iedereen onbevredigd. Maar ik heb wel degelijk geluisterd naar de verhalen en tot ontgoocheling van de deelnemers moeten zeggen dat ik niet onmiddellijk iets kon doen, omdat het niet ging om zaken van priesters uit mijn bisdom. Overigens werden in dat gesprek geen namen van daders genoemd. Ik heb dus niets anders kunnen doen dan doorverwijzen naar de respectieve bisschoppen en naar de religieuze oversten. Voorts heb ik bij alle ontmoetingen met slachtoffers altijd gewezen op de wenselijkheid zich tot de politie of Justitie te wenden. Het in beslotenheid afhandelen van pijnlijke kwesties is nooit mijn opzet geweest.

Overigens kan ik ook zeggen dat ik verschillende slachtoffers heb ontmoet, ook individueel of begeleid door een therapeut en een andere vertrouwde persoon. Ook ben ik bij een slachtoffer, dat zwaar fysisch en psychisch was gehavend, persoonlijk op bezoek geweest. Voorts ben ik ook op vraag van monseigneur Vangheluwe gaan spreken met zijn familie en met de neef die werd misbruikt. Over de inhoud van dat gesprek heb ik naast een korte persconferentie ook in drie interviews de juiste bedoeling en de toedracht van die ontmoeting uitgelegd, inclusief de verkeerde inschattingen die ik op bepaalde punten had gemaakt.

Hoe evalueer ik nu mijn aanpak van de problemen in de tijd toen ik bisschop was en voorzitter van de bisschoppenconferentie? Ik meen te mogen

zeggen dat wij hebben geprobeerd de problemen aan te pakken op een ernstige en structurele manier. Misschien is het waar dat het meldpunt en de commissie te reactief waren. Het slachtoffer moest, na herhaalde oproepen, toch nog altijd zelf het initiatief nemen het misbruik te melden. Intussen weten wij hoe moeilijk dat is jaren na de feiten.

Onze hele samenleving, en ook de Kerk, heeft zich vroeger veel te weinig rekenschap gegeven van de ravages die kindermisbruik kan veroorzaken in het latere leven van de mens. Dat is nu gelukkig gekeerd en anders geworden. Hadden wij allemaal die schade vroeger beseft in al haar dimensies, dan zou dat ook onze empathie en onze luisterbereidheid veel groter hebben kunnen maken.

De vraag die iedereen moet blijven stellen is hoe het komt dat wij ons niet veel vroeger bewust zijn geworden van het immense leed dat kinderen en jongeren werd aangedaan. Dat dit leed in de brede samenleving voorkomt, is al erg genoeg, maar in een omgeving van vertrouwelijkheid, zoals de Kerk voorgeeft te zijn, is het nog erger.

Was er dan iets verkeerd aan onze structuren en aan onze werking? Wat ging er fout? Dat alles moeten wij oprecht kunnen analyseren, onder ogen zien, aanvaarden, en wij moeten zoeken hoe wij die structuren kunnen bijsturen en ze maken tot een kader waarbinnen diep vertrouwen kan worden gewekt.

Er was zeker geen bewuste politiek van toedekking of ontkenning, laat staan van gedogen. Waar lag dan het probleem? Eerst en vooral wil ik duidelijk maken aan personen die als kind of als jongere geschonden en misbruikt zijn dat de Kerk reeds meerdere keren haar diepe schaamte en pijn om dat alles duidelijk heeft erkend en beleden. Ik doe dat opnieuw. Het kwaad is immers aangericht door mensen die een bijzondere band hadden met de Kerk.

Soms bleven de slachtoffers hun leven lang alleen zitten met hun probleem. Door het misbruik dat zij als kind hebben ervaren werden hun kansen op een gelukkig leven vaak gehypothekeerd en soms werden ze hen zelfs helemaal ontnomen.

Ik wil hier uitdrukkelijk hun leed erkennen en duidelijk mijn afschuw uitspreken voor wat hun werd aangedaan door bedienaars van de Kerk. Daarnaast hebben wij ook een diepe waardering, respect en bewondering zelfs, voor al die slachtoffers die na jaren de moed hebben

opgebracht om de stilte te doorbreken.

De Kerk heeft er zelf alle belang bij dat het aangerichte kwaad geduid, bestraft en verwerkt wordt. De individuele verantwoordelijkheid van de daders moet strikt afgelijnd worden. De daders moeten hun verantwoordelijkheid opnemen, de burgerlijke en de canonieke straf ondergaan, en bijdragen tot het herstel en tot de door het gerechtelijk vonnis bepaalde vergoeding.

Wat de Kerk op dit laatste punt moet doen, is nog voorwerp van discussie. De Kerk heeft zeker de plicht mee te werken aan het herstel, zeker door te luisteren naar de slachtoffers en door ze te begeleiden in hun vaak geschokt geloof en in hun geschokte vertrouwen. Er mag voor de ernstige vergrijpen jegens kinderen geen straffeloosheid bestaan. De samenleving heeft de heilige plicht ervoor te zorgen dat het kwaad bestraft wordt. Recht moet dus kunnen geschieden, ook al om de onbaatzuchtige inzet van zoveel priesters en religieuzen, die in het onderwijs, de gezondheidszorg of de bijstand aan noodlijdenden het beste van zichzelf geven, te kunnen blijven waarderen.

Wat heeft dan de jarenlange stilte in de Kerk in de hand gewerkt in verband met kindermisbruik? Niettegenstaande het ontelbaar vele goede dat de Kerk in de loop der eeuwen heeft gebracht aan de maatschappij, moeten we ook de donkere kant in de ogen durven zien. Dat is het klassedenken en het feit dat de Kerk vaak te veel en eerst aan zichzelf en haar priesters en religieuzen heeft gedacht en niet aan de slachtoffers. Meerdere priesters hebben veel te veel individueel en eenzaam geleefd. Er is nood aan nabijheid: niet alleen voor sociale controle om elkaar terecht te wijzen, maar al even zeer om elkaar te helpen. Priesters moeten de volle draagwijdte beseffen van wat het is hoeders te zijn van hun broeder, te zorgen voor mekaar. Dat impliceert zowel wederzijdse correctie als aanmoediging. Men moet elkaar durven aanspreken op vermoedelijke tekorten, maar mekaar ook aanmoedigen in het goede. Er is veel grotere nood aan een gezond teamverband.

De klerikale opstelling waarbij Kerk en priesters algemeen en door iedereen op een voetstuk werden gezet, is helemaal aan het verdwijnen. De Kerk werd in onze samenleving vroeger ervaren als een instituut met veel macht, geld en aanzien. Ze controleerde grote sectoren van onderwijs, van ziekenzorg en van caritas. De priesters en religieuzen hadden macht en wie macht heeft, kan die vlug misbruiken. Zo konden daders bogen op

een statuut van onaanraakbaarheid. Ze konden soms het zwijgen afdwingen. In de huiskring kon het niet dat een misbruikt kind zei dat de dader een priester was. Er was een gewetensdwang bij de ouders om de priester te beschermen, die de normale beschermingsreflex van ouders voor hun kinderen uitschakelde.

De Kerk is de dag van vandaag sterk gedeklerikaliseerd en door de feiten ook nederiger geworden, maar hoogmoed en machtsstreven liggen altijd op de loer. Gelukkig zijn de kinderen en de jongeren ook mondiger geworden: ze spreken makkelijker. De tijd is voorbij dat kinderen als ze iets negatiefs zeiden over wie in gezag boven hen stond, nog een klap er bovenop kregen van de ouders, want de priester en de leraar hadden altijd gelijk.

Dans la société et dans l'Église, a reposé pendant longtemps un trop grand tabou sur tout ce qui avait trait à la sexualité. Cela a conduit à une taciturnité et une attitude de cacher les choses en ce qui concerne la morale sexuelle. L'Église proposait un grand idéal, et cet idéal doit rester. Il élève l'être humain. Mais cette approche peut aussi conduire à l'hypocrisie ou à la crispation. Alors, l'idéal perd de sa beauté et peut devenir une accusation permanente pour ceux et celles qui ne parviennent pas à le réaliser. C'est pourquoi une culture d'ouverture et de transparence est indispensable.

Heureusement, nous avons déjà parcouru un bout de chemin. L'Église ne doit pas regretter de perdre de sa considération, de son influence et de son pouvoir. L'Église ne peut devenir pleinement elle-même que lorsqu'elle gagne en humilité et en esprit de service et lorsqu'elle se laisse guider par l'Évangile que Jésus Christ a enseigné et vécu.

Ik dank voor uw aandacht.

La présidente: Avant d'entamer les questions, je me réfère aux commissaires: soit nous procédons de la même façon qu'avec les autres évêques, c'est-à-dire deux questions par commissaire, soit nous questionnons par thème avec autant de questions que souhaité.

Quel est votre souhait? Vous avez l'air perplexe!

Siegfried Bracke: Mevrouw de voorzitter, het is slechts een persoonlijke opvatting, maar het lijkt mij dat het systeem met de twee vragen goed heeft gewerkt en daarom zou ik durven voorstellen om daarbij te blijven.

La **présidente**: Je propose donc que l'on procède de cette manière. Comme d'habitude, chaque commissaire aura droit à la parole.

Monseigneur Danneels, je propose que mes secrétaires prennent note de l'ensemble des questions afin de vous faciliter la tâche.

S'il n'y a pas d'observation, il en sera ainsi.

Renaat Landuyt: Mijnheer Danneels, omtrent de ontbinding van de werkgroep Mensenrechten in de Kerk citeert u heel fijntjes hun opmerking dat het doel bereikt was. Ondertussen weten wij, sedert april 2010, dat er nog een en ander fout zat. Ik kom terug op de werkgroep Mensenrechten in de Kerk en de relatie die u ermee hebt gehad. U vindt ze voldoende belangrijk om ze te citeren wanneer ze de juiste dingen zeggen over de Kerk.

Mijn vraag is eigenlijk hoe de verhouding was toen het nog moeilijker lag. Voor de zaak-Dutroux waren er al pogingen tot contacten, althans volgens de versie van de werkgroep Mensenrechten in de Kerk. Mijn vraag is dus om meer verduidelijking te krijgen van u nopens die relatie en vooral ook nopens het feit dat een andere collega, de bisschop van Hasselt, ooit schreef dat hij van u de instructie had gekregen om de heer Devillé nooit als vertrouwenspersoon van een slachtoffer te aanvaarden. Dat is een brief uit 1997 die ons werd bezorgd. Dat was mijn eerste vraag.

Mijn tweede vraag houdt verband met het priesterschap. Nemen wij het geval van Rudy Borremans en vergelijken wij dat even met priesters die seksueel misbruik hebben gepleegd. Wij beschikken over een brief van mei 1999 van u aan de heer Borremans waarin u zeer strikt het canoniek recht uitlegt, inclusief het vertrouwelijk karakter ervan, en waar u hem wijst op het schadelijk gedrag dat hij vertoont ten opzichte van het belangrijk ambt van priester. Mijn vraag is hoe u dit in verhouding stelt met de houding in het verleden ten opzichte van andere priesters waaromtrent u zich ook al voor de rechtbank hebt moeten verantwoorden in de jaren 90.

Dat waren mijn twee vragen.

Christian Brotcorne: Monseigneur, merci pour votre exposé. Je pense que certaines paroles prononcées pourront être considérées comme une étape supplémentaire sur le chemin que traversent les victimes, même si le pardon a déjà été exprimé à plusieurs reprises par les autorités belges et celles du Vatican.

Il n'en reste pas moins que, face à votre exposé, on puisse demeurer un peu perplexe. J'ai bien compris les leçons du droit canon. Vous-même avez reprecisé que, si vous étiez interpellé par des cas d'abus sexuels au sein de l'Église, vous ne pouviez que les renvoyer vers les évêques territorialement compétents, ou vers les autorités religieuses des ordres concernés.

Nous avons retenu qu'effectivement le pouvoir de l'évêque était pratiquement absolu. Nous avons aussi entendu et retenu les différentes interventions qui ont été faites jusqu'à ce jour: nous avons compris que le président de la Conférence épiscopale, en tant que primat de Belgique – comme il est d'ailleurs parfois appelé – avait aussi un rôle particulier à jouer, notamment dans le cadre de la Conférence épiscopale, dont il fixe non seulement l'agenda, mais aussi l'ordre du jour.

Ma question toute simple est de savoir si, avant l'abondance des faits que nous avons connus depuis l'époque Vangheluwe, vous avez, en tant que président de la Conférence épiscopale, mis à l'ordre du jour et à l'agenda de cette Conférence la problématique des abus sexuels au sein de l'Église et plus particulièrement chez les prêtres, puisque c'est sur eux que vous avez autorité? Avez-vous estimé qu'il s'agissait là d'un lieu utile où il serait peut-être permis de dégager des approches communes?

Ma deuxième question, monseigneur, sera de vous solliciter quant au recul qui est le vôtre aujourd'hui. Vous n'êtes plus, à ce jour, président de la Conférence épiscopale; vous n'en êtes plus membre. Vous avez vécu, douloureusement, vous l'avez rappelé à plusieurs reprises, ce qui s'est produit à l'intérieur de l'Église. Aujourd'hui, avec le recul, au-delà des quelques pistes que vous avez déjà évoquées dans votre exposé, que croyez-vous qu'il faille faire? Faut-il, oui ou non, élaborer des procédures et des approches communes pour traiter de ces situations au sein de l'Église, sans se réfugier derrière l'autorité propre à chacun des évêques? Faut-il, comme d'autres Conférences épiscopales l'ont fait, s'engager sur le terrain de l'indemnisation? Je vous ai entendu parler de l'indemnisation à charge de l'abuseur si elle résulte d'une condamnation judiciaire. Qu'en est-il de tous les autres cas où l'Église peut reconnaître une forme de responsabilité morale qui n'est pas nécessairement une responsabilité avec faute, mais qui peut être une responsabilité sans faute? La prise en compte d'une indemnisation, même pour des faits prescrits, même lorsque les

abuseurs sont décédés, n'est-elle pas une piste sur laquelle il faudrait que l'Église s'engage aujourd'hui? Je vous pose la question parce que c'est aussi un chemin utile pour la réparation, d'une part par rapport à l'Église, mais aussi et surtout du point de vue des victimes.

Daphné Dumery: Monseigneur, ik heb een tweetal vragen voor u, maar ik wil u vooreerst voor uw heldere uiteenzetting bedanken.

Mijn eerste vraag gaat over de contacten die u met het Vaticaan had. Ik heb vernomen dat u in november 2010 met een tweehonderdtal collega's in het Vaticaan de pedofiliezaken hebt besproken. Ik had graag meer informatie ter zake gekregen. Wat is uiteindelijk uit de gesprekken voortgekomen? Welk signaal hebt u er gekregen? Meent u dat de ernst van de feiten die nu aan de oppervlakte komen, door het Vaticaan goed worden ingeschat?

De tweede vraag is meer van praktische aard. In uw heel lange carrière hebt u wellicht kennis van een aantal misbruiken gekregen. Ik zou graag meer willen weten over de gebruikte methodiek ten opzichte van het gerecht. In hoeverre hebt u de bewuste zaken aan het gerecht gemeld? Hoe hebt u ze gemeld? Welke reactie kwam er van het parket op de meldingen? Kunt u mij ter zake meer vertellen?

Valérie Déom: Madame la présidente, Monseigneur, dans le cadre des travaux de cette commission, on a entendu énormément d'associations et de représentants des victimes d'abus sexuels commis dans le cadre d'une relation pastorale. La grande majorité des témoignages vont dans le même sens et aboutissent à la même constatation, à savoir le silence de l'Église, bien que les faits aient été portés à sa connaissance. C'est un peu ce que nous essayons de comprendre: nous essayons de savoir pourquoi il y a eu ce silence.

Lors de différentes auditions, on a fait référence à une circulaire confidentielle de la congrégation suprême et du Saint-Office, datant de 1962. Ce texte, dont on nous a déjà un peu expliqué la provenance et le contenu, organise une procédure pour les crimes les plus graves, notamment les crimes d'abus sexuels et de pédophilie au sein de l'Église, mais organise aussi dans le même temps le principe même du silence, puisqu'il menace d'excommunication toute personne qui dévoilerait ces faits à l'extérieur de l'Église. Il y a une controverse pour savoir si cette circulaire a été appliquée jusqu'en 1983 ou jusqu'en 2001.

Néanmoins, le texte est interpellant.

Comme je l'ai demandé à d'autres responsables de l'Église, avez-vous entendu parler de ce texte? A-t-il été fait référence à ce texte pendant vos fonctions? De manière générale, trouvez-vous que ce texte est en opposition avec la loi belge? Vous sentez-vous plus lié par un tel texte que par la loi belge ou la protection d'autrui?

A contrario, si vous n'avez pas connaissance de ce texte ou si vous ne l'avez pas appliqué, vous l'avez vaguement brossé dans votre témoignage, comment se fait-il qu'il n'y ait pas eu plus de dénonciations des faits par l'Église elle-même à partir du moment où elle avait connaissance de ces faits? Les cas sont nombreux. D'autres de mes collègues y ont fait référence. Beaucoup de personnes ont apporté des témoignages qui démontraient qu'elles-mêmes ou des parents avaient saisi les autorités ecclésiastiques pour les avertir de ce qu'il se passait et que, malheureusement, rien ne s'est fait.

Deuxième question. J'ai quand même un certain malaise par rapport à ce que l'on entend et au discours qui dit qu'en effet, il faut une exigence de justice, il faut que les victimes parlent, il faut qu'elles osent exposer, il faut les accompagner pour qu'elles puissent être dédommagées au niveau de la justice aussi. C'est ce que nous entendons. Vous dites finalement vouloir tirer toute la clarté sur ces affaires. Vous réclamez une exigence de justice. Dès lors, pourquoi l'Église a-t-elle critiqué de manière relativement virulente le travail mené par le juge De Troy? Pourquoi des actions à l'encontre des perquisitions? Pourquoi des actions en récusation?

Carina Van Cauter: Bedankt mevrouw de voorzitter, ik beperk mij tot twee vragen.

Monseigneur, u hebt in het verleden en ook vandaag te kennen gegeven dat u inzit met het diepe leed van de slachtoffers, dat u een aantal slachtoffers en ook hun families hebt ontmoet, en dat u hebt vastgesteld welke enorme schade seksueel misbruik in bepaalde gevallen heeft aangericht. Ook professor Adriaenssens heeft ons hier haarfijn en soms op wetenschappelijke wijze aangetoond dat jarenlang seksueel misbruik heel gemakkelijk objectiveerbaar is. Hij heeft dat bijvoorbeeld getoond met een doorsnede van hersencellen. Daarmee wil ik zeggen dat schade ingevolge van seksueel misbruik niet zomaar arbitrair zou moeten worden vastgesteld. Het zou daarentegen kunnen worden vastgesteld op een zeer efficiënte, eenduidige manier,

overeenkomstig ons Belgisch strafrecht en burgerlijk recht.

Ik heb uw verklaring gehoord dat de schade en de fouten moeten worden erkend, dat er heling en herstel moet zijn. Tot op heden heb ik echter de Kerk en uw collega's nog maar weinig concreet horen zeggen over de behandeling van schadevergoedingen. Er wordt enkel verwezen naar Justitie. Ik begrijp dat, wanneer een procedure hangende is, men het gerecht, de onderzoeksrechter en de parketten hun werk moet laten doen. Ik begrijp dat het logische gevolg, namelijk die afhandeling en juridische aansprakelijkheid, moet vastgesteld worden door de rechtbank. Het vaststellen van de dader op zich, de priester, met een eventueel mededaderschap van een kerkelijke overheid in zijn hoedanigheid van aansteller, in een gezagsverhouding of een werknemer-werkgever relatie, is de taak van Justitie. Dat vormen allemaal vraagstukken voor Justitie. Ik kan u daar perfect in volgen.

Ik begrijp echter niet dat wanneer de fout erkend is en de schade vaststaat, de Kerk niet vrijwillig en spontaan overgaat tot de vergoeding van die schade. Dat is perfect mogelijk. We hebben die piste met een aantal van uw collega's bewandeld. Een aantal van uw collega's staat niet weigerachtig tegenover die piste, indien de Kerk bijvoorbeeld zou overgaan tot een minnelijke medische expertise en er een vaststelling van de schade zou gebeuren. Wat moet er gebeuren in die gevallen waar de feiten effectief hebben plaatsgevonden, maar waar om een of andere misslag, ook door Justitie, de juridische procedure niets oplevert? We herinneren ons uit het zeer nabije verleden een dossier waarin door een procedurefout blijkbaar een priester zal vrijuit gaan, maar waar de schade en het misdrijf wel erkend zijn.

Gaat de Kerk zich dan wegsteken achter de paravent van Justitie of gaat de Kerk daar haar verantwoordelijkheid opnemen, ten minste de morele verantwoordelijkheid naast de juridische aansprakelijkheid, om over te gaan tot vergoeding van de schade?

Wij hebben hier les gekregen, monseigneur, in kerkelijk recht. Ik weet dat het beginselen waren en ik weet dat een aantal eminente sprekers achteraf ons een soort amateurisme hebben verweten. Ik ben mij daarvan bewust. Dat scherpt een mens echter. Ik heb nog eens verder gekeken naar het canonieke recht. Wanneer ik de canon 1730 lees dan stel ik vast: "Indien de

aangeklaagde vrijgesproken is wegens een reden die de verplichting tot schadevergoeding niet wegneemt, is hij er toch toe gehouden om deze schade te vergoeden."

Dat is mijn vraag aan u, monseigneur. Kan u uw morele gezag aanwenden om via de bisschoppenconferentie... Wij hebben het dan over België, maar u bent ook nog kardinaal en u behoort ook tot de conferentie van de kardinalen. Wij hebben vastgesteld dat het uiteenlopend handelen in België eigenlijk aanleiding heeft gegeven tot een aantal mistoestanden. Ik neem aan dat ook de Kerk – internationaal dan en daar kunt u vandaag wel nog uw rol spelen – door deze verantwoordelijkheid op te nemen en door uw moreel gezag uit te oefenen de morele verantwoordelijkheid kan dragen door datgene wat jaren is misgelopen te herstellen en de slachtoffers op een vrijwillige basis te vergoeden? Uiteraard mag dit niet arbitrair gebeuren en uiteraard ook niet wanneer er twijfel bestaat over de feiten.

Dat is mijn eerste vraag.

Een tweede vraag. U hebt gezegd dat het logisch is in deze rechtsstaat dat Justitie zijn werk moet doen. U hebt gezegd dat u in een aantal dossiers uit het verleden niet hebt kunnen optreden omdat u in uw bisdom tuchtrechtelijke verantwoordelijkheden had en niet de mogelijkheid had om buiten de grenzen van uw bisdom te gaan. Maar, monseigneur, de verplichting om hulp te verlenen aan een persoon in nood die houdt niet op aan de grenzen van het bisdom. Waarom in die gevallen waar er echt aanwijzingen waren van schuld en waar mogelijk een persoon in nood was, is er daar... Ik ga de vraag anders stellen want ik ga uit van een veronderstelling en ik moet u de kans geven om die vraag te beantwoorden. Heeft u daar initiatieven genomen om desgevallend Justitie te verwittigen zodat hulp kon worden geleverd aan personen aan nood?

Een subvraag. Als Justitie zijn werk moet doen, waarom vraagt u dan de dossiers, die in beslag genomen zijn, terug?

Olivier Deleuze: Madame la présidente, mon intervention porte sur deux choses. Premièrement, des différents témoignages entendus jusqu'à présent, il semble qu'il n'y ait pas eu de système structuré de la part de l'Église pour isoler les abuseurs présumés de leurs victimes. C'est étonnant!

Nous avons reçu un certain nombre de dossiers,

de lettres et de procès-verbaux. Ce matin encore, je suis allé voir sur le site web d'un diocèse et j'ai pu y retrouver le nom de quelqu'un qui, par ailleurs, figurait dans un procès-verbal de justice. Donc, alors que vous aviez dit que l'Église avait pris conscience du phénomène après l'affaire Dutroux, ce que j'admets tout à fait, il semble pourtant qu'il n'y ait pas eu, de la part de l'institution, un réflexe pour isoler les abuseurs présumés de leurs victimes de façon structurelle. C'est très étonnant.

Deuxièmement, pendant ses dix années de fonctionnement, la commission Halsberghe n'a reçu que peu de dossiers, en tout cas comparativement à la commission qui lui a succédé, celle du Pr. Adriaenssens, peut-être notamment pour des raisons conjoncturelles, liées au choc "Vangheluwe". On peut le comprendre.

Il est curieux de constater que les autorités de l'Église n'ont jamais donné à la commission Halsberghe, ni certains des dossiers qu'elle possède, si j'ai bien compris, de manière confidentielle dans chaque diocèse, ni spontanément, d'autres cas. Même avant qu'une polémique éclate au sein de cette commission à propos des dédommagements, nous n'avons jamais acté - mais je peux me tromper -, que les autorités de l'Église aient transféré quelque cas que ce soit, ou alors exception. On a l'impression que l'Église a institué une commission mais n'a pas vraiment totalement joué le jeu. Ce serait intéressant de vous entendre à ce sujet.

Raf Terwingen: Mevrouw de voorzitter, monseigneur, ik wil beginnen met te zeggen dat ik blij ben dat ik hier de laatste weken voor het eerst vanuit de Kerk heel duidelijk hoor dat de nadruk wordt gelegd op de slachtoffers en het leed dat zij hebben meegemaakt. Er waren verschillende bedenkingen omtrent de slachtoffers, maar u hebt heel duidelijk gezegd dat dit het belangrijkste is. Ik meen dat dit ook vandaag voor de slachtoffers belangrijk is. De nederigheid die de Kerk hier moet tentoonstellen, is in deze omstandigheden zeer gepast. Ik denk dat het heel goed is dat u dat benadrukt hebt.

In die zin heb ik ook twee concrete vragen aan u.

De eerste vraag gaat over de relatie tussen het burgerlijke en het canonieke recht. Dat principe komt door verschillende vragen heen telkens opnieuw naar voren. Het burgerlijk recht moet natuurlijk nageleefd worden, maar mijn vraag is of het kerkelijk recht, wat in mijn ogen een aanvullend recht is, niet beter had moeten of

kunnen worden gebruikt, aanvullend op het burgerlijk recht – laten wij daarin duidelijk zijn, want dat is de eerste lijn die gevolgd had moeten worden –, als een extra hefboom om op te treden in dit soort dossiers, veeleer dan de indruk te wekken, wat hier soms ook in de commissie is gebleken, dat het kerkelijk recht als een soort toedekmechanisme heeft gediend. Daarvoor is het niet bedoeld. Volgens mij had het een hefboom moeten zijn om nog strenger te kunnen optreden tegen daders, in dit soort gelegenheden en situaties. Het gaat uiteindelijk over daders die toch nog andere, hogere morele waarden pretenderen. Hoe ziet u de verhouding tussen het kerkelijk en het burgerlijk recht?

Mijn tweede vraag gaat over de schadevergoedingen. Ik meen dat u terecht hebt gezegd dat daar de gerechtelijke procedures spelen en dat daaraan gevolg moet worden gegeven. U hebt terecht gezegd dat de Kerk niet boven de wet, boven het burgerlijk recht, staat, maar dat Kerk op zich ook niet strenger bekeken moet worden door het burgerlijk recht dan alle andere instanties. Dat spreekt voor zich. Daarmee ga ik akkoord.

Als gelovige, en in aansluiting op wat mevrouw Van Cauter heeft gezegd, denk ik niet dat het aan onze commissie is om adviezen te geven over interne regelingen die binnen de Kerk kunnen gebeuren. Dat is niet aan ons, want dan zouden wij zelf de scheiding tussen Kerk en Staat misschien overschrijden, maar als gelovige vraag ik mij af of het toch niet goed is om het vertrouwen in de Kerk weer te herstellen, om na te denken over die bewuste schadevergoeding en of het, als een soort morele verplichting, aan de Kerk is om daarvoor in te staan. Ik vraag uw persoonlijke mening daarover. Ook al is het burgerlijk recht zijn eigen baas en zullen er misschien bepaalde veroordelingen komen, vindt u het niet gepast dat daarover wordt nagedacht, om het geloof en het vertrouwen van de gelovigen in de Kerk en in haar structuren op die manier te herstellen?

Marie-Christine Marghem: Monseigneur, je vous remercie de votre présence et de nous faire part d'une expérience de longue haleine puisque vous avez tenu votre office pendant de nombreuses années, si je ne m'abuse au moins une trentaine d'années. Nous avons d'ailleurs reçu il y a peu de temps votre auxiliaire qui vous a accompagné dans votre travail pendant 28 ans. Au fond, c'est votre expérience que nous interrogeons.

Vous avez dit que tout partait de l'émission en Flandre, *Ter Zake*, au cours de laquelle vous êtes

interpellé au sujet de l'affaire Dutroux. Mais peut-être les gens réagissent-ils et vous interpellent-ils aussi au sujet d'abus sexuels commis dans l'Église. Vous décidez alors de mettre en place un point de contact.

Vous sentez bien, dans l'ensemble des questions qui vous sont posées, que le fond de l'affaire est de se demander pourquoi l'Église n'est pas allée jusqu'au bout de la logique, après autant d'années, après avoir mis en place un point de contact téléphonique, après avoir décidé d'instituer une commission, puis une deuxième et peut-être même une troisième.

Vous savez par votre expérience du droit civil que ce sont les parquets qui poursuivent et traitent les infractions. Vous savez aussi qu'en droit canon, vous avez des possibilités. Je voudrais vous demander pourquoi, d'emblée, interpellé par la souffrance des victimes, il n'a pas été décidé, vous n'avez pas décidé d'avoir un comportement différent de celui de l'accompagnement et de l'assistance. Pourquoi n'avez-vous pas décidé d'aller plus loin et de considérer que l'accompagnement et l'assistance consistaient aussi à diriger les dossiers vers leur traitement naturel, c'est-à-dire de dénoncer les faits à la justice quand il y avait possibilité de le faire? Pourquoi ne pas avoir dénoncé les faits à la justice pour qu'elle fasse son travail et qu'elle puisse éventuellement encore retrouver des traces dans tel et tel dossier et poursuivre, non pas pour une victime au sujet de laquelle les faits étaient prescrits, mais pour d'autres victimes plus récentes du même auteur? Cela aurait permis d'ouvrir le dossier, d'isoler l'auteur et de traiter son cas, d'une part, sur le plan de la justice pénale mais aussi, d'autre part, sur le plan de la justice canonique en prenant des mesures à l'encontre de ces auteurs identifiés.

Quand l'affaire Vangheluwe a éclaté, il y a eu une libération de la parole. Des victimes en nombre sont venues se confier à la commission Adriaenssens. On sait par M. Adriaenssens lui-même que nombre de ces victimes ont pu identifier leur auteur et qu'une part significative des auteurs est en aveu.

Ma première question est donc de connaître votre réaction par rapport à la justice et au traitement des dossiers collectés dans le cadre du point de contact, de la commission Halsberghe et de la commission Adriaenssens.

Ma deuxième question porte naturellement sur la question de l'indemnisation, comme cela a déjà

été dit par certains intervenants. Vous dites que l'Église a un devoir de collaboration dans la réparation mais du point de vue de l'accompagnement et de l'assistance. On en revient toujours à cette même problématique.

On peut comprendre que vous vouliez vous départir du travail à effectuer par la justice étatique et par le domaine étatique, puisque vous êtes dans un autre domaine. Cependant, votre responsabilité morale existe bel et bien et, je vous le dis, les victimes attendent que l'Église présente symboliquement ses excuses même si les personnes qui font ces excuses ne sont évidemment pas les auteurs et n'ont peut-être pas eu connaissance de faits qui ont été commis. C'est très important pour la reconnaissance des victimes. C'est très important pour leur parcours et leur évolution que ce soit au sein de l'Église, dans la société ou en tant que personne.

En outre, certaines d'entre elles attendent un accord en termes d'indemnisation. On a parlé précédemment de responsabilité objective, c'est-à-dire que l'on peut avoir une responsabilité sans avoir commis les faits. On peut décider, à un moment donné, que l'accompagnement et l'assistance seront valorisés en termes d'aide pécuniaire, pour assumer, par exemple, des frais de thérapie. C'est ce qui nous importe et c'est ce qu'il faudrait voir réfléchi au sein de l'Église d'une manière organisée, ce qui serait certainement plus aisé. Il vous appartient de donner les impulsions et vous avez eu l'occasion de le faire pendant de nombreuses années.

Il est important de comprendre qu'il faut indemniser. Cela fait l'objet de ma deuxième question. Nous sommes interpellés par le fait que cette indemnisation ne vient pas. Je connais des cas concrets pour lesquels on a promis des interventions financières qui n'ont finalement pas été suivies d'effets. Ce n'est pas supportable! Que comptez-vous faire? Qu'avez-vous pu faire? Qu'avez-vous connu comme expérience en matière d'aide pécuniaire, autre que l'écoute et l'assistance morale, à l'égard de victimes connues et identifiées?

Sophie De Wit: Monseigneur, vooreerst bedankt dat u vandaag naar onze commissie bent gekomen. Ik heb daarnet geluisterd naar wat u zei. U zei: "Kijk, goed, de slachtoffers kwamen tot bij mij. Ik heb geluisterd, maar ik kon niets doen. Waarom niet? Omdat het vaak over ordes ging, of omdat het een ander bisdom betrof". Wij hebben dat ondertussen al uitgelegd gekregen door de andere bisschoppen en in onze les, wat daar de

gezagsrelaties zijn en de problematiek daarvoor, ook de relatie bisschop – priester.

Maar vorige week is er hier ook een bisschop geweest die heel duidelijk heeft gezegd dat kardinaal Danneels eigenlijk een heel groot moreel gezag had. Dat intrigeert mij. Ik probeer dat dan ook te begrijpen, monseigneur, los van een statuut, los van rechtssystemen, laat dat nog het profane of het canonieke recht zijn. Ik neem inderdaad aan dat u dat morele gezag had. Hebt u dan niet, ondanks het feit dat het over een orde ging of over een bisdom, dat niet het uwe was, getracht om met dat morele gezag iets te doen en geprobeerd om buiten die grenzen te zeggen: kijk, je moet toch ingrijpen. U had daar de mogelijkheid, denk ik. Als u dat geprobeerd heeft, had ik graag van u vernomen wat daar dan ook de resultaten van zouden zijn geweest. Ik denk dat daar toch een heel belangrijk aspect ligt in het ganse verhaal en dat u daar toch een sleutel in handen zou hebben kunnen gehad. Dat is mijn eerste vraag.

Ten tweede, u zei daarnet ook: er mag geen straffeloosheid zijn. Ik denk dat we het allemaal met u eens zijn op dat punt, dat dit niet mag.

U zei zelf dat het misschien al te vaak aan de slachtoffers zelf is overgelaten om al dan niet naar Justitie te stappen. U zei dat u nu beseft hoe moeilijk dat voor die mensen is geweest, gezien het hele kader, de sfeer en de toenmalige mentaliteit. We hebben in voorliggende commissie een aantal bisschoppen gehoord, die zeiden dat hun reactie verschilde naargelang de ernst van de feiten. Bij heel ernstige feiten grepen ze misschien wel zelf in. We hebben ze echter ook horen zeggen dat er geen parallelle justitie mocht ontstaan.

Ik vraag mij af hoe dat nu zit. Loste men het zelf op? Zou het niet beter zijn geweest indien de beslissing niet aan de slachtoffers werd overgelaten, maar dat men zelf naar Justitie was gestapt? Hoe staat u tegenover de meldingsplicht? Zou er al dan niet een meldingsplicht moeten geweest zijn? Nu blijkt immers uit alle verhalen die we hebben gehoord, dat er heel veel intern werd opgelost. De betrokkene werd overgeplaatst. We hebben slechts een bisschop horen spreken van een schorsing a divinis, wat wil zeggen dat men niet meer mag voorgaan als priester.

Als men zegt dat men geen parallelle justitie wil, dan moet men zelf naar Justitie stappen. Dat gebeurde niet. Men loste het daarentegen intern

op. Wat is naar uw mening de gepaste sanctie om die straffeloosheid tegen te gaan? Denkt u dat een overplaatsing voldoende was, of niet? Ik wil de vergelijking maken met een opvoeder: naar mijn mening vindt men het evident dat een opvoeder na het plegen van zulke feiten nadien niet meer met kinderen in contact komt. Waarom ligt dat volgens u zoveel moeilijker wanneer het een priester betreft?

Stefaan Van Hecke: Monseigneur, ik dank u voor uw uiteenzetting.

Ik blijf toch wel voor een stuk op mijn honger, meer bepaald aangaande wat u zelf hebt gedaan, bijvoorbeeld in uw eigen bisdom, hoe u daar bent opgetreden wanneer u kennis had van seksueel misbruik en wat u als voorzitter van de bisschoppenconferentie hebt gedaan, los van de oprichting van die commissie. Veel vragen van de collega's gaan ook in die zin.

Ik wil dan ook nog twee heel concrete vragen stellen. De eerste vraag gaat over het aantal zaken dat u bekend was en over de manier waarop u bent opgetreden.

U hebt recent verklaard dat u kennis had van drie à vier zaken in uw bisdom. Daarnet hebt u gesproken over de reportage van TerZake, toen u in de studio zat en geconfronteerd werd met mensen die telefoneerden. U hebt ook gesproken over de heer Devillé, die u verschillende keren heeft aangeschreven over seksueel misbruik, en die op een bepaald moment met twintig slachtoffers bij u is geweest, die vergadering met twintig deelnemers. U zegt dat u op de hoogte was vanaf 1996 dat er werkelijk een probleem was in de Kerk. Over die twintig dossiers zegt u dat u niets kon doen, omdat ze niet onder uw bisdom vielen en dat u ze doorgestuurd had naar uw collega's.

Kunt u misschien zeggen waar die klachten vooral vandaan kwamen? Wij horen dat ze vooral uit West-Vlaanderen kwamen. Wil dat zeggen dat u het merendeel van de klachten hebt doorgestuurd naar uw collega Vangheluwe? Kunt u mij zeggen hoeveel u er hebt doorgestuurd aan hem of aan andere bisschoppen?

Vervolgens, wat hebt u dan gedaan? U stuurt de dossiers door naar uw collega-bisschoppen. Hebt u dan niet een soort van opvolging georganiseerd, een controle om na te gaan of die bisschoppen ook daadwerkelijk zouden optreden? Werd daar dan niet over gesproken in de bisschoppenconferentie bij jullie maandelijkse

samenkomsten, om dat op te volgen?

Ik sluit me daarin aan bij collega De Wit. Er werd gezegd dat u een groot moreel gezag had. U had dan toch het gezag om ten aanzien van uw collega's te zeggen dat zij moesten optreden in die twintig dossiers die u hun bezorgd had? Hoe hebt u dat gedaan? Welke structurele maatregelen hebt u genomen om ervoor te zorgen dat het juiste gevolg werd gegeven aan die klachten?

Mijn tweede vraag is een vraag die ik ook stelde aan uw collega's. Hebt u ooit contacten gehad met procureurs des Konings, procureurs-generaal, onderzoeksrechter of magistraten van de zetel in concrete dossiers? Zo ja, welke contacten waren dat? Waarover is er dan gesproken?

Laurent Louis: Madame la présidente, monseigneur Danneels, malgré tout le respect que je dois à votre fonction, vous me permettrez de vous appeler M. Danneels lors de cette audition, ce afin de marquer une séparation claire entre l'Église et l'État, mais également afin de signifier mon indépendance totale au sein de cette commission.

Madame la présidente, je me contenterai de poser deux questions à M. Danneels. Cependant, vous me permettrez de revenir sur certains faits afin de replacer mes questions dans leur contexte. Vous le savez, depuis que je participe aux travaux de cette commission, je ne suis guidé que par un seul intérêt, celui des victimes, tout comme vous – je l'espère –, madame la présidente. Mon but n'est pas de m'en prendre à l'Église, dont je partage certaines valeurs, mais bien aux criminels quel que soit leur statut ou leur fonction.

La pédophilie est un véritable fléau et une tragédie qui s'attaque aux plus jeunes et aux plus faibles d'entre nous et qui secoue notre pays depuis de trop nombreuses années. Que ce soit dans l'affaire Dutroux dont vous avez parlé dans votre exposé ou dans le scandale de pédophilie au sein de l'Église, les mêmes thèses, les mêmes mécanismes semblent, à chaque fois, refaire surface. De plus en plus rares sont ceux qui peuvent admettre et accepter que ces drames aient pu être commis par des prédateurs isolés sans l'aide ou la protection de certaines personnes, voire certaines autorités. Tout comme il est difficile de croire, vu les différentes pièces du dossier dont je dispose, que Marc Dutroux était un simple pervers isolé, il est difficile d'admettre que les actes de pédophilie et d'abus sexuels au sein de l'Église aient pu être commis en toute discrétion, sans que les plus hautes autorités

ecclésiastiques du Royaume n'en soient informées. Dans ces deux affaires, on voit clairement que la thèse du réseau revient sans cesse à l'esprit de l'opinion publique.

Comprenez bien, madame la présidente, chers collègues, que ma volonté n'est certainement pas de rouvrir le dossier Dutroux, mais bien d'utiliser celui-ci et les dysfonctionnements apparus dans le cadre de cette affaire, afin de faire toute la lumière sur le scandale de pédophilie au sein de l'Église.

Monsieur Danneels, que pensez-vous de la thèse du réseau tant pour ce qui concerne l'affaire Dutroux que l'affaire relative aux abus sexuels au sein de votre institution? J'imagine qu'à l'instar de Me Chomé, vous direz que vous n'y croyez pas et que ces actes ont été l'œuvre de pervers isolés.

Je souhaiterais donc que vous nous éclairiez sur les propos que vous avez tenus sur le plateau d'une télévision hollandaise, en avril 2000. À l'époque, vous aviez évoqué l'existence d'un réseau et de protections dont aurait bénéficié Marc Dutroux. Vous alliez même plus loin, et vous envisagiez les choses de manière encore plus large en parlant de protections exercées par des autorités supérieures. Ces propos ont été repris dans *La Libre Belgique*, *La Dernière Heure*, *La Lanterne*, le 19 avril 2000.

La présidente: (...)

Laurent Louis: Bien entendu, mais il s'agit d'un dossier fort important qui doit être replacé dans son contexte. Je vous demande donc de bien vouloir excuser la longueur de mon intervention.

La présidente: (...)

Laurent Louis: La dernière fois, c'était à l'anniversaire du PP, madame la présidente, et je n'ai pas encore le don d'ubiquité!

La présidente: Allez-y, continuez!

Laurent Louis: Monsieur Danneels, avez-vous ne fût-ce qu'une fois subi des pressions, des intimidations, dans le but de modifier vos propos? On se souvient que votre porte-parole de l'époque avait dit que vos propos avaient dépassé vos pensées. Pourtant je dispose, comme vous sans doute, d'un document, d'une brochure, très difficile à trouver aujourd'hui, que vous avez rédigée en 1996 et qui va dans le même sens que vos propos d'avril 2000.

Madame la présidente, après avoir mis en doute

la crédibilité de la revue que j'ai citée lors de l'audition de M. Harpigny, vous n'allez pas mettre en doute la véracité, l'authenticité et la crédibilité de cet ouvrage! Permettez-moi d'en lire un passage assez édifiant.

"Le drame des fillettes de chez nous, si tragique qu'il soit, n'est pas uniquement l'affaire d'un ou plusieurs malfaiteurs. Le mal a des dimensions mondiales. La cave de Marcinelle n'est que le vestibule d'un lieu de torture autrement plus vaste et ce qui s'est passé là est une petite émergence de toute une industrie souterraine en pleine expansion, celle de la mafia du sexe et de l'argent." Vous continuez votre développement en disant que les enfants étaient destinés à l'usage de réseaux de pornographie infantine et vous terminez en disant: "Tout en fouillant, on découvrit une cavité encore plus profonde, il y avait eu également des abus de pouvoir et des personnes liées au pouvoir parurent impliquées dans l'affaire."

Ne trouvez-vous pas, madame la présidente, chers collègues, que ces écrits soient troublants? Le moins que l'on puisse dire, monsieur Daneels, c'est qu'il s'agit d'un texte argumenté et réfléchi. Vous avez tenu les mêmes propos en 1996 et en 2000, mais, en 2000, on a dit que vos propos avaient dépassé votre pensée. Nous sommes loin d'une réaction incontrôlée et spontanée. Quelles sont vos sources quand vous écrivez de telles choses?

Contrairement à Mme Lalieux ce matin, qui dans les médias estime à mots couverts que le rôle de cette commission est de calmer un peu le jeu sans attendre de grandes déclarations...

La **présidente**: Ce n'est pas ce que j'ai dit, vous ne m'avez pas écoutée, monsieur Louis!

Laurent Louis: Je vous ai très bien écoutée. Je pense au contraire que vous êtes un peu "à confesse" aujourd'hui avec nous. Je ne peux que vous encourager à nous dire la vérité.

La **présidente**: Posez votre question ou je vous coupe la parole!

Laurent Louis: Laissez-moi terminer! Je pense que chaque parlementaire a le droit de s'exprimer ici. Vous ne coupez jamais la parole, donc je crois y avoir droit également.

Pouvez-vous nous éclairer sur l'identité des personnes liées au pouvoir dont vous parlez.

Lors des perquisitions du juge De Troy, on a démontré que vous disposiez de documents particuliers sur votre ordinateur.

Comment se fait-il que vous disposiez de ces documents? On parle de photos des autopsies de Julie et Mélissa. Nous sommes quand même dans un cas de recel; je voulais savoir si vous étiez au courant. Pourquoi avez-vous conservé ces documents?

On dit que ce serait M. le député Mahieu qui vous aurait remis ces documents. Si oui, dans quelles circonstances?

Enfin, je souhaite vous interroger sur l'article du 28 août dernier.

La **présidente**: Monsieur Louis, vous avez déjà posé deux questions. Je vais donner la parole à M. Schoofs.

Laurent Louis: Madame la présidente, Mme Van Cauter a également posé des questions différentes et je pense avoir le même droit. Je vous demanderai de me laisser terminer. Je ne vous dérangerai plus après. Vous pourrez me démolir et me descendre comme vous le souhaitez mais je vous demande de me laisser m'exprimer.

Il est incroyable de constater qu'il est si difficile de s'exprimer au sein de cette commission quand on a un avis un peu différent!

La **présidente**: Ce n'est pas l'avis des autres membres de la commission.

Laurent Louis: Cela ne m'étonne pas! Mon parti est le seul à ne pas être impliqué dans plein d'affaires!

On vous a accusé clairement, monsieur Danneels, d'avoir cherché à garder le secret au sujet des abus sexuels commis par votre ancien ami – ancien, je suppose maintenant –, l'évêque de Bruges Mgr Vangheluwe. On constate qu'il y a eu des enregistrements le 8 avril où on vous entendrait convaincre ou essayer de convaincre...

La **présidente**: Monsieur Louis, maintenant je vous arrête! Vous savez extrêmement bien qu'il y a des affaires pénales en cours et que nous ne devons pas les mettre en cause pour le bien des victimes et aussi pour que les coupables soient sanctionnés. Donc, si vous avez encore une affaire particulière, je vous demanderais de ne plus en parler!

Laurent Louis: Je vais terminer par ma conclusion. monsieur Danneels, à l'époque de l'affaire Vangheluwe, vous aviez, semble-t-il, tenté d'étouffer les faits. Tout porte à croire que vous avez menti, quand on suit les différentes déclarations que vous avez tenues dans les médias ou en dehors ou sur certains enregistrements. Je comprends évidemment que vous souffriez aujourd'hui de cette situation, comme vous l'avez dit dernièrement dans les médias. Heureusement, je vous remercie de ne pas avoir fait, comme M. Harpigny, semblant de verser quelques larmes parce qu'on est pas au théâtre et que les souffrances subies par les victimes sont loin d'être fictives.

Ainsi, ma dernière question est claire et tient en une phrase: vous comprenez, monsieur Danneels, vu les différentes incongruités de vos diverses interventions, que des doutes surviennent dans mon esprit. Car évidemment, quand on a menti une fois, comment peut-on prouver qu'on n'a pas menti à différentes reprises?

La **présidente:** Monsieur Louis, ce n'est à nouveau pas une question. Cela suffit!

Bert Schoofs: Monseigneur, ik dank u voor uw uiteenzetting.

Mijn eerste vraag strekt ertoe te weten wat er gebeurde in de jaren 80, vóór de periode 1992-1993 toen de oprichting van een meldpunt ter sprake kwam. Ik schets even voor de duidelijkheid het tijds kader. Het waren de meest extreme uitlopers van mei 1968. In sommige milieus werd propaganda gemaakt voor pedofilie. Ik herinner aan de musical Snoepjes die toen in Gent werd opgevoerd en waartegen redelijk wat protest kwam, ook uit katholieke hoek omdat het een vorm van pedopropaganda was.

Als ik het parochieblad van die tijd erbij neem, was ook de Kerk enigszins onder invloed daarvan. Er werd toen een oecumenische werkgroep Pedofilie opgericht, waaraan pastoor Jef Barzin uit Antwerpen meewerkte. Die werkgroep wilde naar verluidt informatie geven over het verschijnsel pedofilie en vooroordelen wegnemen. Zij wilde ook een ontmoetingspunt creëren voor pedofielen waar zij met elkaar van gedachten konden wisselen en mekaar moed inspreken. Wij schrijven 1984, dus ik plaats het wel degelijk in een tijds kader.

In dat bericht werd ook een contactpunt vermeld voor wie nadere documentatie wenste te krijgen.

Wie deze documentatie opvroeg, kon onder meer lezen dat aan de ouders werd aanbevolen om de band van hun kind met een pedofiel niet kapot te maken en dat overtuigde christenen nog wat konden leren van pedofielen. Ik geef dit weer uit de documentatie. Los van het tijds kader is dat toch een beetje eigenaardig vanwege de Kerk.

Ten eerste, hoe komt het dat die werkgroep werd opgericht? Was dat onder auspiciën van de bisschoppenconferentie? Welk gewicht had die werkgroep? Denkt u niet dat door destijds die weg in te slaan, de Kerk een te groot signaal van begrip voor pedofielen heeft gegeven, waardoor sommigen meenden zich een en ander te kunnen permitteren, niet alleen buiten maar helaas ook binnen de Kerk?

Mijn tweede vraag betreft heel concreet de problematiek van het terugplaatsen in de lekenstand, de laïcisering, als disciplinaire maatregel. Werden er in de periode van uw ambt als aartsbisschop priesters en religieuzen tot de lekenstand teruggebracht? Zo ja, waarom moest dit gebeuren? Waren er ook daden van seksueel misbruik bij? Beschikt u eventueel over cijfers daaromtrent?

Ten derde, en deze vraag slaat min of meer op de moraliteit, hoe komt het dat laïcisering als disciplinaire maatregel bij criminele feiten als kindermisbruik binnen de Kerk niet echt een automatisme is en zelfs nu nog te zeer facultatief wordt ervaren, zoals wij de voorbije hoorzittingen van uw voorgangers konden vernemen?

Siegfried Bracke: Mevrouw de voorzitter, ik wil de kardinaal natuurlijk op mijn beurt ook bedanken voor zijn komst. Ik denk dat ik de laatste ben, en zal proberen om heel beknopt te zijn.

Kardinaal, ik zou willen weten wanneer de Kerk denkt met oplossingen voor de dag te komen. Met permissie gezegd, men is eigenlijk al behoorlijk lang met voorliggend probleem bezig. U hebt er zelf op gewezen. Het is begonnen met de commissie-Halsberghe. De bedoeling was om te weten te komen wat de slachtoffers wensten. Op een bepaald moment echter wensten die slachtoffers een schadevergoeding, althans volgens een versie van de feiten. Dat was dan meteen ook het einde van de commissie-Halsberghe. Dan is de commissie-Adriaenssens er gekomen, wat ook om allerlei andere redenen geen succes is geweest. Ik wil daarmee zeggen dat u misschien wel pogingen hebt gedaan om dingen op te lossen, maar nog weinig opgelost hebt tot nu toe.

Het zou bovendien jammer zijn indien de Kerk zou blijven steken in een soort van retorische oefening. U vraagt zich hier af wat er fout was aan de structuren van de Kerk, wat een hele goede vraag is. Het antwoord daarentegen is natuurlijk nog veel interessanter en veel belangrijker. Soms ontstaat de indruk dat bisschoppen zich proberen te verbergen achter de kerkelijke systemen. Men zegt dat het niet in hun bisdom was, waardoor ze er niets aan konden doen, terwijl u natuurlijk wel moreel gezag had om op een en ander te wegen, zoals collega De Wit al aangehaald heeft.

Het valt trouwens ook op dat er zeer verschillende reacties zijn tussen die bisschoppen. We hebben een aantal van hen gehoord in de bijzondere commissie. Alleen de allerlaatste heeft gesproken over die schorsing a divinis, voor alle anderen was dat blijkbaar onbekend. Is dat zo, vraag ik mij af? Die laatste bisschop bewees dat er wel degelijk accuraat kon worden gereageerd, maar om een of andere reden waren de anderen daar niet op gekomen.

Mijn vragen zijn dus de volgende. Hebt u al zicht op die oplossingen? Wanneer denkt u daarmee klaar te zijn? U moet immers ook wel weten, en u weet dat zonder de minste twijfel, dat een aantal van die slachtoffers oude mensen zijn. Het feit dat die naar buiten zijn gekomen, bewijst dat die ook wachten op een oplossing. Men heeft dus niet alle mogelijke tijd om een oplossing te bedenken. Ik kan mij bovendien niet indenken dat men denkt dat men die commissie in de Kamer maar gewoon haar ding moet laten doen, als een soort van ritueel, waarna de bui wel zal overwaaien. Ik ga ervan uit dat dat uitdrukkelijk niet de bedoeling is. U zou toch moeten beginnen werken aan die oplossingen, of op zijn minst een tijdsschema hebben om die oplossingen, vooral ten bate van de slachtoffers, te presenteren. U kan inderdaad, zoals u dat zelf hebt gezegd in het verleden, kiezen voor de Kerk, maar u kan natuurlijk ook kiezen voor de slachtoffers. Ik ga er zelfs van uit dat u dat doet, kiezen voor de slachtoffers, maar dan zou u dat op een of andere manier moeten concretiseren.

Sonja Becq: Mevrouw de voorzitter, monseigneur, dank u wel voor uw komst en uw toelichting.

Een deel van mijn vraag is al door de heer Bracke gesteld, maar ik zou ze graag even eenvoudig herformuleren.

U bent zelf begonnen met te zeggen dat wij met

het oog op de toekomst in deze commissie een beter inzicht moeten krijgen in de tekortkomingen van de aanpak van seksueel misbruik.

U hebt ook een reflectie gemaakt over hoe het komt dat er zo weinig naar boven is gekomen en wat er mee is gebeurd. Of zoals u het formuleert, waarom de stilte in de Kerk er was.

Ik denk dat u daar heel veel over hebt nagedacht. Welke aanbevelingen met betrekking tot de Kerk en de commissie zou u doen? Ik ben daar heel benieuwd naar, ook al bent u niet meer in de functie waarin u dit voor een groot deel mee kan formuleren. Ik vind het belangrijk dat te horen vanuit uw persoonlijkheid en uw persoonlijke ervaring.

Ik heb nog een aanvullende vraag over de Kerk, met alle vragen die er nu zijn, vooral ook van slachtoffers, en de meldingen. Zijn er vandaag in de Kerk richtlijnen van de paus voor de bisschoppen en de priesters over wat daarmee best gebeurt. Hoe gaat men daar in de Kerk mee om, onder meer ten aanzien van de gelovige gemeenschap en zeker ook ten aanzien van de slachtoffers?

La présidente: Si tous les membres suppléants commencent à poser des questions, on ne va pas s'en sortir.

Bruno Valkeniers: Monseigneur, ik heb een korte vraag.

Wat wij nu meemaken, is niet nieuw. De zaak is bij ons inderdaad begonnen in de nasleep van de zaak-Dutroux. België is geen eiland in de wereld, integendeel. Het schandaal begon een tiental jaren geleden in Amerika. Ierland is gevolgd, daarna Nederland, Duitsland, Frankrijk, Italië en nu België.

Wordt het volgens u niet tijd dat de Wereldkerk actie onderneemt zodat wij binnen tien jaar niet nog met de nasleep van deze zaak zitten, misschien in de derdewereld? Als er structurele problemen zijn, is het mogelijk dat dergelijke gevallen ook de komende jaren aan het licht komen in Zuid-Amerika, Afrika en het Verre Oosten.

Zou het niet in het voordeel van de Kerk zijn dat zij haar moreel gezag herbevestigt door zo snel mogelijk maatregelen uit te vaardigen zodat de onderste steen naar boven komt? Die maatregelen moeten natuurlijk op het hoogste niveau, zijnde in Rome, worden uitgevaardigd.

Welke rol ziet u zichzelf daarin nog spelen?

La **présidente**: Nous n'allongerons pas les débats. Cependant, en préparant cette réunion, j'ai relu le rapport Adriaenssens. Monseigneur, je vous citerai quelques courtes phrases significatives.

"Le silence, le déplacement des personnes, la dénégation, autant de révélateurs d'une passivité incestueuse au sein de l'Église." C'est M. Adriaenssens qui parle. "Il y des non-abuseurs qui aident les abuseurs par leur silence. Reconnaître et s'attaquer à un abus sexuel constitue une menace pour la famille. La crainte d'ébranler l'institution conduit à la dénégation des faits et des victimes". Voilà des termes utilisés par le professeur Adriaenssens après avoir rencontré de très nombreuses victimes. En même temps, il souligne que, apparemment, vous étiez au courant de 40 dossiers de personnes qui ont abusé des enfants.

Une seule question. Alors que vous occupez une position d'autorité dans l'Église belge, depuis 30 ans, il semble que vous vous trouviez face à un dilemme: d'une part, la gravité des faits et, d'autre part, comme le dit M. Adriaenssens, "le secret culturel, une Église dont il veut à tout prix protéger les structures".

Pensez-vous avoir toujours tout fait pour essayer de mettre les victimes ou des victimes potentielles à l'abri de certains auteurs, lorsque vous connaissiez ces auteurs, que vous connaissiez les dossiers?

Je vous propose de faire une pause. En effet, énormément de questions ont été posées. Les deux secrétaires, que je remercie au nom de la commission, ont pris note de chacune d'elles. Elles vont à présent travailler avec le cardinal Danneels pour l'aider à y répondre de manière correcte.

*La réunion publique de commission est suspendue de 11.43 heures à 12.08 heures.
De openbare commissievergadering wordt geschorst van 11.43 uur tot 12.08 uur.*

Je demande à tout le monde de reprendre sa place. Ne craignez rien, j'ai demandé des plateaux de sandwiches pour tout le monde: les parlementaires, les collaborateurs, la presse et le public. Ils arriveront petit à petit.

Le souhait du cardinal Danneels est de ne pas

faire de pause et de répondre à toutes les questions. Comme on dit, nous allons donc travailler "au finish".

Les questions ont été groupées par thématiques. Comme on l'a fait lors des autres auditions, en demandant la parole, vous pouvez intervenir sur les différents points. Je pense que cela avait très bien fonctionné.

Godfried Danneels: Mevrouw de voorzitter, de eerste vraag betreft de mensenrechten in de Kerk en mijn verhouding tot deze werkgroep.

De werkgroep Mensenrechten in de Kerk is voor een groot stuk Rik Devillé. Ik heb het in mijn uiteenzetting al over Rik Devillé gehad. Wij hebben elkaar meerdere keren ontmoet. Hij is trouwens een van mijn priesters geweest. Ik heb hem verschillende keren ontvangen, maar dat was nooit zeer productief.

Ik heb bijvoorbeeld nooit van hem enige concrete informatie met naam en toenaam bekomen in mijn bisdom. Ik heb hem er nochtans om gevraagd, dat hij dat zou doen. Hij heeft ook nooit een dossier opgestuurd en heeft nergens direct een naam genoemd in mijn bijzijn, voor mijn bisdom en ook niet voor andere bisdommen.

Ik erken en bewonder in zekere mate zijn gedrevenheid inzake de mensenrechten in de Kerk. Dat moet ik eerlijk zeggen. De bedoeling is, zeker bij het begin en misschien ook later, maar dat weet ik niet, goed geweest. Alleen vond ik altijd dat het vrij negatief was en soms een beetje destructief.

Het was vaak wat anti-institutioneel en anti-kerkelijk, wat niet altijd de juiste manier van benadering was. Men kan iemand maar bekeren en tot ommekeer roepen wanneer men hem in zekere mate niet afbreekt. Een lijk kan geen berouw tonen. Ik vond dat hij soms te destructief en te negatief was.

Voor het overige heb ik de laatste jaren weinig of geen contact meer gehad met hem, maar hij is er in het begin altijd over komen praten. Dat moet ik eerlijk zeggen en ik waardeer ook dat hij dat gedaan heeft.

La **présidente**: Monseigneur, Mme Van Cauter a posé une question qui porte sur la problématique qui concerne M. Devillé.

Carina Van Cauter: Monseigneur, hebt u nooit een brief gekregen van de vereniging

Mensenrechten in de Kerk waarin, als ik mij niet vergis, zevenentachtig gevallen van seksueel misbruik werden aangebracht?

Godfried Danneels: Ik heb nooit namen gekregen. Het kan zijn dat hij gezegd heeft: "Ik heb er zevenentachtig." Dat misschien wel, maar ik heb nooit enige detaillering gehoord zoals namen van daders of van slachtoffers.

Carina Van Cauter: Hebt u de vraag dan niet gesteld?

Godfried Danneels: Dat is een andere vraag, die ook gesteld is: "In welke mate hebt u uw verantwoordelijkheid opgenomen, door bijvoorbeeld in de bisschoppenconferentie het probleem te agenderen?" Laat ik de vraag zo formuleren. Daar kom ik op terug.

De tweede vraag was, denk ik, van de bisschop van Hasselt, dat ik ooit een brief zou gestuurd hebben. De juiste formulering was: "Met richtlijnen dat men Rik Devillé best niet hoorde en er best niet naar luisterde omdat hij geen officieel mandaat had in de Kerk om dat te doen". Ik heb nooit richtlijnen gegeven. Ik kan de andere bisschoppen geen richtlijnen geven. Het hoogste wat ik kan doen is hun waarschuwen, bijvoorbeeld, of iets zeggen in persoonlijke relatie. Ik kan zeggen: "Dit denk ik daarover." Maar richtlijnen kan ik gewoon niet geven aan andere bisdommen. Ik heb geen enkel juridisch gezag over andere bisdommen.

Ik meen dat dit aan de grond ligt van heel wat problemen die naar voren gekomen zijn. Nog altijd denkt men dat ik het hoofd van de Kerk van België ben. Vooreerst, er is geen Kerk van België; er zijn zoveel bisdommen. Wij zijn om zo te zeggen al gefederaliseerd sinds Christus.

Dit is voor mij een probleem. Wat is er gebeurd? Door het feit dat ik dertig jaar daar gebleven ben en door het feit dat men altijd wil personaliseren en visualiseren. Over Leterme, bijvoorbeeld, spreekt men niet over "de regering" maar over "de eerste minister". Wel, ik werd het gezicht van de hele Kerk in België. Het is niet mijn schuld dat ik dat geworden ben. Het is voor een stuk door de media die beelden willen en die een persoon willen. Ik heb daar niets tegen. Maar geleidelijk aan dringt bij de bevolking het beeld zich op dat ik het hoofd ben van de hele Kerk in België. Ik heb alleen zeggenschap over mijn eigen bisdom, Mechelen-Brussel.

Ik kan wel bepaalde zaken tegen andere

bisschoppen zeggen, bij wijze van raad of bij wijze van een gesprek. Maar ik kan hun zelfs niet uitdagen iets te doen. Ik moet daar heel voorzichtig in zijn. Wij hebben dat altijd gerespecteerd. Ik zal dat blijven respecteren. Ook nu zal ik dat niet doen, tegenover de andere bisdommen een initiatief nemen. Dat zal ik niet doen.

Ik denk dat ik binnen de perken van de kerkelijke organisatie zoals ik ze ken moet blijven. Ik ben verantwoordelijk voor mijn eigen bisdom, Mechelen-Brussel. Als voorzitter van de bisschoppenconferentie heb ik geen enkele juridische zeggingsmacht over mijn collega's. Ik kan wel de agenda opstellen en modereren, maar ik kan dus eigenlijk niets direct opdringen aan anderen. Ik heb dat altijd gerespecteerd.

La présidente: Monseigneur, comme cela a été rappelé par certains parlementaires, des évêques nous ont dit que, vu votre position, vous aviez une forte autorité morale. Je comprends pour l'autorité juridique, mais par rapport à l'autorité morale, n'aurait-il pas été possible, lors de cette conférence épiscopale, d'imposer certaines choses à tous les évêques?

Godfried Danneels: Je ne vais pas nier le fait que j'avais une certaine autorité morale. Loin de là! Ce n'est pas vraiment du mérite. C'est lié à la longueur de mon mandat, à savoir trente ans, et au fait que j'ai toujours été le visage de l'Église vers l'extérieur. J'étais celui que les médias invitaient et interviewaient. J'étais quasiment la représentation visuelle de l'Église de Belgique. Cela n'a rien de juridique.

Je pouvais effectivement utiliser ma position morale et mon influence morale. Je l'ai fait de temps en temps en privé à l'égard de certains évêques, en leur conseillant de ne plus faire certaines choses mais ce que j'ai surtout fait, c'est mettre à l'agenda de la Conférence épiscopale, avant l'année 2000, le point de contact, la commission Halsberghe et la commission Adriaenssens. Je ne pouvais pas l'imposer. D'ailleurs, initialement, tous les évêques n'étaient pas d'accord de mettre sur pied le point de contact, non pas parce qu'ils voulaient cacher quelque chose mais parce qu'ils pensaient qu'on risquait d'instituer une justice parallèle. Or, là n'était vraiment pas le but du point de contact. C'était simplement un *dispatching center* qui redirigeait les personnes qui ne savaient pas à qui s'adresser vers tel évêque ou telle personne.

Pour ce qui est de la commission Halsberghe,

c'était autre chose. Le but de celle-ci n'était pas d'instituer une justice parallèle mais était de donner un avis, après avoir entendu les victimes, à la Conférence épiscopale ou à un évêque, de manière à ce qu'il sache ce qu'il fallait faire. De temps en temps, voire assez souvent vers la fin, Mme Halsberghe a dépassé son mandat car elle s'est, à un moment donné, arrogé le droit de prononcer une sentence et même de fixer le montant des indemnités. Pour cette raison, je lui ai adressé une lettre au nom de la Conférence épiscopale reprenant quelques points pointés par un juriste canonique pour lesquels elle dépassait son mandat. Nous l'avons dès lors invitée à quitter la commission. La durée de son mandat était d'ailleurs écoulée. Elle a tout de même continué et nous lui avons demandé d'arrêter, disant que cette commission serait poursuivie par d'autres.

Il faut aussi savoir que Mme Halsberghe travaillait le plus souvent seule, sans consulter les autres membres de sa commission. Certains ont, de ce fait, donné leur démission, avant que nous ayons mis fin au mandat de Mme Halsberghe. Il faut tout dire!

La **présidente**: Sur ce point, plusieurs questions ont été posées.

Renaat Landuyt: Mevrouw de voorzitter, ik heb inderdaad vragen over voornoemd punt, maar ook over het feit dat hij aan zijn collega's geen richtlijnen kan geven.

Monseigneur, acht u het, achteraf beschouwd, geen vervelend mechanisme dat u telkens slachtoffers naar de commissie verwees, terwijl u, anderzijds, de commissie verwijt dat zij iets aan het doen was? Is zulks geen blokkering, wanneer u het achteraf rustig bekijkt? Hebt u op voornoemde manier de zaken niet geblokkeerd?

Godfried Danneels: Wanneer zich bij mij slachtoffers meldden die niet van mijn bisdom waren, heb ik hen erop gewezen dat het een priester of religieuze van een ander bisdom betrof. Ik gaf hun het adres waartoe zij zich moesten richten om hun klacht neer te leggen. Ik heb nooit meer dan dat gedaan.

Renaat Landuyt: Begrijpt u het vervelende mechanisme? U verwijst de slachtoffers naar de commissie. Vervolgens wijst u de commissie erop dat zij enkel advies mag geven.

Godfried Danneels: Ik heb nooit slachtoffers naar de commissie verwezen, wanneer het geen gevallen van mijn bisdom betrof. De andere

overste of bisschop moest de verwijzing maken, wanneer hij de slachtoffers ontving. Ik heb dus helemaal geen dossiers aan de commissie gegeven, om ze achteraf te verwijten dat zij het dossier behandelt.

Renaat Landuyt: Wanneer moesten de slachtoffers dan naar de commissie, als zij niet naar de commissie moesten?

Godfried Danneels: Zij konden op eender welk moment, met bemiddeling van de andere bisschop of religieuze overste, naar de commissie stappen.

Renaat Landuyt: U begrijpt de verwarring. Er wordt een commissie opgericht waar de mensen terecht kunnen. Eigenlijk moeten ze echter bij de bisschop zijn. De commissie kan enkel advies geven en mag niet te veel zeggen, zo niet wordt het vervelend. U begrijpt dat een dergelijke handelwijze op een of andere manier blokkerend zou hebben kunnen overkomen.

Godfried Danneels: Het reglement van de commissie bij haar oprichting was dat zij werd beschouwd als een raad die aan de bisschoppen advies kon en moest geven, zonder direct zelf een sententie uit te spreken. De commissie is geen rechtbank. Zij kon ook geen schadevergoeding opleggen.

De betaling hebben wij trouwens nooit aan de commissie toevertrouwd. Mevrouw Halsberghe insisterde er heel erg, zelfs bijna dwangmatig, op.

Renaat Landuyt: Daarop wil ik niet vooruitlopen. Er zijn ter zake immers nog andere vragen. Ik keer dus terug naar het huidige thema.

U verklaart dat u geen richtlijnen aan uw collega Schreurs of aan andere bisschoppen kunt geven. Ik kan dus begrijpen dat u aan uw collega's nooit de richtlijn hebt gegeven om de heer Devillé met een concreet slachtoffer, dus met een duidelijke naam, niet te ontvangen. U hebt hen dus, in uw woorden, gewaarschuwd.

Godfried Danneels: Ik heb hen er inderdaad voor gewaarschuwd dat de heer Devillé geen officieel mandaat had om de slachtoffers te vertegenwoordigen. Dat is het enige wat ik heb gezegd. Indien monseigneur Schreurs na mijn waarschuwing besloot de heer Devillé toch te ontvangen, was dat geen enkel probleem.

Marie-Christine Marghem: Je rebondis sur ce

qu'a dit la présidente, Mme Lalieux. Mgr Vancottem, qui a travaillé avec vous pendant de nombreuses années, a dit que vous aviez une énorme autorité morale, qui provient de la durée de votre fonction, mais aussi de votre capacité à convaincre. On s'étonne aujourd'hui de ne pas retrouver, au fil de cette histoire, cette capacité à convaincre qui était la vôtre – après avoir été sensibilisé suite à l'affaire Dutroux –, à convaincre les évêques de traiter ces dossiers. C'est un constat.

La question que je voudrais poser concerne ces commissions et notamment la première commission Halsberghe. Je crois comprendre que cette commission a été instituée au sein de l'Église pour donner un avis aux évêques seulement. Les victimes ne pouvaient pas, d'elles-mêmes, se porter directement vers cette commission.

Godfried Danneels: Non, ils ont toujours pu, eux aussi, approcher la commission.

Marie-Christine Marghem: Les victimes pouvaient approcher la commission également?

Godfried Danneels: Bien sûr. C'est la raison pour laquelle nous avons publié l'adresse. Pour que les victimes puissent s'adresser à la commission directement.

Marie-Christine Marghem: D'accord. Les dossiers qui ont été traités par Mme Halsberghe venaient, d'une part, de personnes qui s'étaient portées directement vers la commission, et d'autre part, d'avis demandés par l'un ou l'autre évêque qui devait traiter l'un ou l'autre cas dans son diocèse. Mais cela n'explique pas, en termes de nombre, l'explosion de cas que l'on a vu émerger dans le cadre de la commission Adriaenssens.

Ma question, qui a été maintes fois posée, serait de savoir comment vous expliquez ce différentiel très important entre le nombre de cas Halsberghe et le nombre de cas Adriaenssens. Ne serait-ce pas parce que pas mal d'évêques auraient décidé, pendant un certain nombre d'années, de traiter eux-mêmes ou non, un certain nombre de cas, plutôt que de demander un avis à la commission en question? N'ont-ils pas, dans cette optique, évité de transmettre à la justice des dossiers qui auraient pu l'être?

Godfried Danneels: Pour expliquer la différence entre le nombre de cas qui se sont présentés à la commission Halsberghe et à la commission Adriaenssens, je n'ai pas d'explication, j'ai des

hypothèses.

Il y a d'abord eu le cas de Mgr Vangheluwe qui a un peu délié les langues. Ensuite, cela a tenu au prestige du Pr. Adriaenssens. C'est un médecin en qui on a beaucoup plus confiance. Beaucoup de gens qui se sont adressés au Pr. Adriaenssens n'ont pas voulu se pourvoir en justice. Ils ont simplement voulu expliquer ce qu'ils avaient vécu. Il faut respecter cela.

C'est aussi un peu l'inconvénient du fait que tout a été saisi lors des perquisitions. Beaucoup de gens qui ont écrit à la commission Adriaenssens se sont sentis trompés. Ce n'était pas leur but que d'informer la justice de ce qu'ils avaient enduré. Je ne peux pas expliquer autrement la différence du nombre de cas dans les deux commissions.

Stefaan Van Hecke: Monseigneur, ik wil terugkomen op de relatie met uw collega's. Ik heb de indruk dat u uw rol een beetje minimaliseert. U probeert uzelf minder belangrijk voor te stellen dan u eigenlijk was. In de ogen van de bevolking, de katholieke gemeenschap, was u toch wel de leider van de katholieke kerk gedurende vele jaren. U zegt dat iedere bisschop autonoom besliste en dat u zich daarmee niet kon bemoeien. U was echter voorzitter van de conferentie van de bisschoppen. Als er een probleem was van seksueel misbruik, dan kon u dat op de agenda zetten. Dat was uw bevoegdheid als voorzitter. U kon dat debat aanzwengelen. U zegt dat u mensen doorstuurde naar de bisschop bevoegd voor de betrokken priester. Wat als die bisschop niet optrad? Hoe reageerde u als mensen u meldden dat zij bij die bisschop geen gehoor kregen? Zei u dan dat het u speet en dat u niets kon doen omdat de bisschop bevoegd was voor zijn bisdom? U had toch de autoriteit om iets in gang te zetten, u mag uw rol toch niet minimaliseren.

Godfried Danneels: Het is heel mooi dat u mijn autoriteit zo groot maakt. Ik ben trouwens ook verwonderd over de lofzang die mijn hulpbisschop, monseigneur Vancottem hier gehouden heeft. Ik ben nog nooit zo gevleid als deze keer. Ik moet u echter antwoorden dat ik nooit van een bisschop heb vernomen dat hij dat niet in aanmerking nam, de melding van iemand die ik naar hem gestuurd had. Nooit. Ik denk dat er ook geen enkele bisschop is die dat niet gedaan heeft, die dat niet ernstig genomen heeft. Daar ben ik vast van overtuigd. Ik herinner mij als voorzitter van de bisschoppenconferentie inderdaad het probleem van het steeds groter wordend aantal – helemaal aan het einde – pedofiliezaken. Daarom moesten

wij eerst het meldpunt en dan de twee commissies zeer zeker doordrijven. Het was niet zo simpel om dat te doen.

Stefaan Van Hecke: Geen enkel slachtoffer heeft dus ooit bij u geklaagd over het feit dat zijn klacht niet behandeld werd door de bevoegde bisschop?

Godfried Danneels: Neen, nooit. Eerlijk gezegd nooit.

Christian Brotcorne: Monseigneur Danneels, comme vient de le dire mon collègue M. Van Hecke, vous avez l'air de minimiser un peu le rôle qui aurait pu être le vôtre. Soit. Je retiens de la réponse que vous venez de nous apporter que des discussions ont eu lieu entre les évêques sur le problème des abus sexuels au sein de l'Église et que c'est pour cela que vous avez créé, notamment, le point de contact et la commission Hasberghe.

Il faut être clair. Peut-on considérer qu'en créant cette commission, censée donner des avis aux évêques qui sont territorialement compétents pour prendre les mesures adéquates, la Conférence épiscopale décide que, lorsqu'un cas d'abus se présentera dans l'un des évêchés de l'Église de Belgique, l'évêque sera tenu automatiquement de renvoyer ce cas devant la commission Halsberghe qui lui remettra un avis? Ou peut-on aussi comprendre que l'évêque ne renvoie le cas que s'il l'estime opportun gardant de cette façon son propre pouvoir personnel et son autorité, en décidant du sort qu'il réservera à cette plainte?

Je pense que c'est un point important pour connaître le fonctionnement. Et si c'était le cas, avec le recul, pensez-vous qu'il n'aurait pas fallu adapter les choses ?

La **présidente:** Restons dans la commission Halsberghe!

Christian Brotcorne: Suite à cette discussion au sein de la Conférence épiscopale, y avait-il une obligation, pour les évêques de recourir chaque fois à cette commission? Ou était-elle en parallèle, concomitante ou concurrente à ce pouvoir personnel de l'évêque?

Godfried Danneels: Je crois qu'il y avait une décision pour transmettre les cas à la commission Halsberghe.

Christian Brotcorne: Avez-vous la conviction que chaque cas qui était porté à la connaissance des évêques a fait l'objet d'un envoi à la

commission Halsberghe?

Godfried Danneels: Je ne peux pas le prouver mais je crois que si.

Valérie Déom: Je reviens sur l'idée selon laquelle les évêques sont indépendants à ces arguments, qui a souvent été exprimée devant notre commission. Vous expliquez que vous incarnez bien malgré vous l'image de l'Église de Belgique, et qu'il n'existe pas vraiment une telle Église, puisqu'il s'agit plutôt de territoires indépendants qui se juxtaposent.

S'il n'existe pas d'Église de Belgique, il existe quand même un niveau extrêmement supérieur qui a, lui aussi, une autorité morale. J'ai envie de vous demander ce qui a été fait à Rome, si des cas y ont été transmis? Il y a une réelle compétence de Rome quant au droit canonique, à un procès pénal. Avez-vous usé de votre autorité et de votre fonction pour sensibiliser Rome sur certains dossiers, dont vous avez connaissance, ou sur la problématique en général, qui n'est évidemment pas propre à la Belgique?

Les choses semblent changer au niveau de cette indépendance. Lorsque nous avons reçu l'évêque de Gand, nous avons appris avec énormément d'étonnement qu'il avait reçu depuis la fin de la commission Adriaenssens six plaintes, dont il n'avait encore rien fait, parce qu'il attendait la décision de la Conférence épiscopale. Cela veut-il dire que, malgré tout, il y a des décisions? J'aimerais comprendre l'articulation entre la réelle indépendance et la Conférence épiscopale, par rapport à l'autorité supérieure qu'est Rome.

Godfried Danneels: Il s'agit de deux choses différentes. J'ai été à Rome il y a quelques semaines pour un consistoire, la réunion de tous les cardinaux du monde autour du pape, à l'occasion de la création des nouveaux cardinaux.

Plusieurs sujets étaient inscrits à l'agenda. L'un d'eux concernait la pédophilie. Nous avons entendu celui qui est responsable pour toute cette problématique à Rome, c'est-à-dire le cardinal Levada de la Congrégation pour la doctrine de la foi. Il a fait un exposé du problème et de l'historique de cette affaire qui remonte à des années déjà, comment cela a évolué. L'intervention du Saint-Siège sur le problème de la pédophilie est en évolution depuis 1962, lors du *Crimen sollicitationis*. Depuis, beaucoup de choses ont changé, en plus sévère.

À la fin de cette partie de réunion consacrée à la

pédophilie, la conclusion était que nous allons demander à tous les évêchés, à tous les évêques du monde qu'ils nous rendent compte de ce qu'ils ont vécu et de ce qu'ils comptent faire. Dans un an, nous publierons une directive adressée à tous les évêques pour traiter de ce problème de la pédophilie.

J'ai fait à Rome ce que j'ai pu. Il y a 150 cardinaux, même plus, 180 je crois.

Valérie Déom: Rien n'a été fait avant. C'est une initiative qui est toute neuve. On a dû attendre 2010 pour qu'il y ait ce type d'initiative.

Godfried Danneels: Je ne suis pas responsable de l'Église et du pape, et de tout ce qu'il fait. Je peux simplement lui dire... Et ils ont suffisamment vécu, à Rome, les événements de pédophilie ces derniers mois pour ne pas s'en rendre compte. Je peux vous l'assurer.

Sophie De Wit: Monseigneur, ik zou graag even terugkomen op het moreel gezag. Er zijn ons heel veel stukken en documenten ter beschikking gesteld. Daarin lezen wij heel duidelijk dat veel slachtoffers zich niet gehoord voelden. Dat is dus een heel andere perceptie dan u geeft. U zegt dat de bisschoppen volgens u altijd wel actie hebben ondernomen. Er zijn echter heel veel brieven waarin slachtoffers vragen naar een gesprek omdat er iets aan de hand is. Daarop kwam als reactie dat zij dan maar een schriftelijke klacht moesten indienen; dan niets meer.

Wij weten dat er slachtoffers ook zulke brieven naar u hebben geschreven, omdat u nu eenmaal het gezicht was, los van de structuren. U zegt dat u alleen aan dispatching deed. Dan loopt u toch eigenlijk in een kringetje? Het is een kringredenering. De slachtoffers die zich voorheen niet gehoord voelden, komen, omdat u het gezicht bent, bij u. U doet de dispatching en zo gaat het maar door.

Ik spreek nu even los van de structuren. Ik begrijp dat de structuren er zijn. Dat is ons al uitgelegd. U neemt die structuur aan en u werkt erin. Maar als mens, als leek en vooral als slachtoffer is dat erg moeilijk te begrijpen wanneer men zich al niet gehoord voelt.

Is het dan echt niet mogelijk, als u merkt of voelt dat die mensen in een rondje lopen of dat ze tegen de muur lopen, dat u zelf zou ingrijpen? Kunt u zelf niets melden of aangeven, als mens, los van de structuren waarbinnen u moest werken? Als mens moet dat toch voor u ook een

zeer moeilijke opgave geweest zijn?

Godfried Danneels: Ik denk niet dat ik brieven ontvangen heb van mensen die zeggen dat zij door een bepaalde bisschop of overste niet gehoord zijn. Het ging steeds om nieuwe klachten van slachtoffers die meldden dat zij iets meegemaakt hebben van seksueel misbruik. Zij meldden dat aan mij omdat, zoals zij zeiden, ik het hoofd ben van de Belgische Kerk. Ik heb geantwoord dat ik dat niet ben. Daarom heb ik het adres gegeven van het bisdom of van de religieuze congregatie waartoe de priester, die dat gedaan heeft, behoort.

Als mens, en moest het al de tweede keer zijn dat zij niet werden gehoord, dan zou ik zijn opgetreden.

Dat ik niet meevoelde als mens, dat is niet waar. Ik heb veel meegevoeld met de mensen. Maar ik moet eerst de juridische structuren respecteren die door de Kerk zijn vastgelegd over de verhouding tussen de aartsbisschop en de andere bisschoppen. Dat is voor de goede gang van zaken en het respect voor de andere bisschoppen essentieel.

Ik zou het gekund hebben van de zaken naar mij toe te trekken, dat ik ze wel zou oplossen. Dat is echter het respect niet opbrengen voor de autoriteit van de lokale bisschop of de lokale overste. Ik ben daarin heel eerlijk geweest. Ik heb de structuur gerespecteerd waarin ik moest werken.

Dat zegt niets over wat ik vanbinnen voelde. Dat was soms heel erg.

Sophie De Wit: Daar heb ik alle begrip voor. U respecteert de structuren waarbinnen u werkt. Maar de facto zijn die structuren ten nadele geweest van veel van de slachtoffers. Dat blijkt vandaag.

Godfried Danneels: Dat weet ik niet of zij nooit gehoor hebben gevonden bij de bisschop of bij de religieuze overste die zij hebben geraadpleegd. Dat weet ik niet. Dat zou ik zo niet durven te zeggen, dat zij niet gehoord geweest zijn en terug naar huis zijn gestuurd met x als boodschap. Dat is helemaal niet waar. Dat heb ik niet gehoord.

La présidente: Monseigneur, nous avons tout de même entendu que de nombreuses personnes qui avaient été dénoncées comme abuseurs ont été simplement déplacées dans les structures de l'Église et, qu'à la suite de ces déplacements, elle

ont commis d'autres faits. La société et les victimes potentielles n'ont pas été protégées. Je sais que ces personnes étaient présumées abuseurs mais l'Église a-t-elle tout fait pour protéger la société et les victimes potentielles?

Godfried Danneels: Personnellement, je n'ai jamais déplacé quelqu'un pour le mettre à l'abri et pour le protéger. D'ailleurs, je n'ai connu que sept cas durant tout mon épiscopat. Les sept cas ont été traités par la justice qui les a d'ailleurs découverts avant moi. Ils ont tous été condamnés. Deux sont morts, dont un pour lequel aucune procédure n'a été entamée, vu son décès. Tous ces dossiers ont été enlevés lors des perquisitions. Je n'ai donc plus ces dossiers mais cela n'a pas beaucoup d'importance puisque ces gens ont purgé leur peine, pour certains relativement longue, et deux des sept ont même été restitués dans leurs droits civils.

C'est tout ce que je peux dire et c'est tout ce dont je suis personnellement responsable.

Carina Van Cauter: Monseigneur, u zegt dat u alle feiten die u ter ore zijn gekomen of aangekaart zijn in uw eigen bisdom zelf hebt behandeld en zoniet dat wanneer u kon weten wie de dader was, u de bevoegde bisschop hebt aangesproken.

Ik neem aan dat de passage u bekend is van het relaas van het bezoek dat Rik Devillé aan u gebracht heeft met een aantal slachtoffers toen u aartsbisschop was. Het was voor ons een beklemmend moment hier in de commissie toen het volgende voorgelezen werd uit het feitenrelaas: "Steeds opnieuw kwam hetzelfde antwoord. Het is de eigen bisschop die verantwoordelijk is. Waarop een oudere man hem aan zijn mouw trok en zei 'Maar u bent toch mijn bisschop en u heeft toen ook niets gedaan voor mijn dochter, die zelfs in de coma ligt'".

Als ik het goed heb begrepen ging dat over een dossier waarbij u op het ogenblik dat de feiten werden aangekaart de bevoegde bisschop was voor de woonplaats van betrokkene. Komt dit dossier u voor de geest of is dat een verkeerd feitenrelaas?

Godfried Danneels: De dader was niet van mijn bisdom. Het was een religieus. Als ik het geval dat u citeert, juist voorheb. Ik herinner mij inderdaad dat bezoek. Ik heb in mijn inleiding duidelijk over dat bezoek van die twintig mensen gerelateerd wat ik moest zeggen. Het was absoluut niet... Ik had gedacht: men komt en men gaat zijn miserie

– om het zo te zeggen – kunnen vertellen. Maar dat ging heel moeilijk want met twintig tegenover één is een configuratie die helemaal niet geschikt is om tot confidenties over te gaan, noch van mij, noch van hen. Dat was onbevredigend voor iedereen.

Daarenboven is er daar toen geen enkele naam gevallen noch van dader, noch van slachtoffer, tenzij die ene man, maar dat was niet iemand van mijn bisdom.

Carina Van Cauter: Dat is de vraag die wij ons stellen. U zei daarstraks dat u de dossiers doorgaf; dat de dader geen betrekking had op uw bisdom. Wanneer u op dat ogenblik vaststelde dat er blijkbaar niet gereageerd was door degene die de bevoegdheid had, bent u toen opgetreden? U sprak daarstraks over als u zou hebben geweten dat de betrokkene zijn verplichting ...

Godfried Danneels: Als het dat geval is waarover ik denk dat het gaat, ik ben bij die mensen op bezoek geweest. Ik moet hier trouwens een beetje opletten, want wij komen hier in de concrete details van concrete personen en dat zou ik liever niet doen.

Carina Van Cauter: U spreekt over een parallelle justitie. U zegt dat u met het feit dat in de commissie-Halsberghe bemiddeld werd en voorzien werd in het betalen van schadevergoedingen moeilijk vrede kon nemen, omdat u het gevoel had dat u dan een parallelle justitie zou opzetten.

In de literatuur wordt met die parallelle justitie echter niet dat bedoeld. Er wordt bedoeld op die geheimhoudingsplicht in het kerkelijke recht. Wij hebben de vraag gesteld aan de Congregatie van de Wetgeving of ze vandaag nog steeds bestaat in de codex of niet. Ze heeft in elk geval gedurende lange tijd bestaan, wij nemen aan tot ten minste 2001. Dat is precies de vraag. Met parallelle justitie wordt bedoeld dat door die geheimhoudingsplicht, door het feit dat zelfs wanneer er door de canonieke strafrechtbank gevonnist werd of tussengekomen werd, zelfs het vonnis niet bekendgemaakt mocht worden.

De getuigen en alle betrokkenen bij de zaak konden niet meer spreken en konden zich niet wenden tot de burgerlijke of de strafrechtelijke rechtbank op straffe van excommunicatie.

Ik denk dat dit wordt bedoeld met parallelle justitie omdat men op die manier de werking van de burgerlijke rechtbanken...

Godfried Danneels: Dan hebt u het over het document crimen sollicitationis van 1962.

La **présidente:** On sort un peu du sujet. Ne terminerai-t-on pas avec la commission Halsberghe? Et puis, on reviendra sur cette question – qui est en effet importante, madame Van Caeter.

Marie-Christine Marghem: Monseigneur, tout à l'heure, vous avez dit que M. Rik Devillé n'avait pas de mandat officiel. Pouvez-vous préciser vos propos?

En outre, il y a la crainte de l'Église d'agir de façon parallèle en termes de justice, autrement dit d'agir comme tribunal privé. J'estime confortable et finalement calamiteux que tous ces points de contact qui ont permis de découvrir des faits jusqu'à la commission Adriaenssens aient été finalement utiles, mais pas jusqu'au bout. En effet, une indemnisation – on essaie de vous l'expliquer sur tous les tons et tous les modes – peut intervenir de commun accord entre les parties, dans le cadre de ce que l'on pourrait appeler une médiation. Quand l'auteur et la victime sont d'accord pour reconnaître que les faits existent et que la demande d'indemnisation, quelle qu'elle soit, est acceptée par l'auteur, il peut y avoir des conventions qui ne se situent pas en dehors de l'ordre public. N'importe quel avocat – et vous en avez – peut vous l'expliquer.

Pour notre part, l'organisation fédérale de l'Église, parfois bien confortable, nous pose problème. On se rend compte que vous pouvez imprimer – que ce soit Rome, vous en tant qu'archevêque ou un évêque au sein de son diocèse –, par votre autorité, des lignes à suivre. Et on s'aperçoit qu'à certains moments vous intervenez et à d'autres pas!

Cette situation nous pose un vrai problème. Nous ne parvenons pas, et vous non plus manifestement, à clarifier ce qui relève de l'Église et qui aurait pu être fait et ce qui relève de l'État et qui aurait pu être fait et, dans l'un et l'autre cas, qui ne l'a pas été.

Godfried Danneels: Je reviendrai ultérieurement sur le sujet de l'indemnisation car il s'agit d'un autre problème.

Marie-Christine Marghem: Certainement.

Godfried Danneels: Quand j'ai dit que Rik Devillé n'avait pas été mandaté, j'ai voulu dire

que...zijn werkgroep voor Mensenrechten in de Kerk was niet door de Kerk opgericht en was niet officieel gemandateerd om dat te doen. Het was een puur privé opzet, niets meer dan dat. Zo is het.

La **présidente:** Monseigneur, pour ce qui concerne M. Devillé, deux éléments doivent être pris en compte. Des associations voient le jour régulièrement.

M. Devillé représentait énormément de victimes qui n'avaient pas bénéficié de l'oreille attentive des autorités ecclésiastiques. J'entends bien qu'il n'avait pas de mandat de l'Église mais il représentait énormément de victimes qui avaient envie de se faire entendre, de se faire reconnaître et qui souhaitaient être indemnisées. C'est cela que nous avons du mal à comprendre. Quand une personne s'implique dans de telles affaires, ce qui est ardu, et n'est pas entendue par les autorités de l'Église, que vous représentez, c'est difficile à comprendre.

Vous avez dit que 20 personnes c'était beaucoup mais vous auriez pu prendre votre agenda et les rencontrer une à une. Cette attente à laquelle il n'a pas été répondu est difficilement compréhensible aujourd'hui par l'ensemble des commissaires. Pourquoi cette personne qui a recueilli tous ces témoignages n'a-t-elle pas été entendue par l'Église, même si elle n'était pas mandatée comme l'était Mme Halsberghe? C'est le trouble essentiel de la commission.

Godfried Danneels: M. Devillé avait des dossiers mais il n'a jamais communiqué. Il aurait pu me prévenir. S'agissait-il essentiellement de dossiers concernant la pédophilie ou des relations sexuelles avec des prêtres? Je n'ai jamais pu le savoir. Pourquoi n'est-il pas venu me voir en me donnant ces dossiers?

Olivier Deleuze: La commission Halsberghe est donc mise sur pied en 2000. Et puis, d'après les documents qu'on a reçus, je pense que c'est le 23 novembre que vous écrivez à Mme Halsberghe concernant la polémique ou la question des indemnisations. Cette commission a fonctionné ou existé plusieurs années avant que cette question des indemnisations n'émerge. Et pourtant, M. Luysterman est venu nous dire le 13 décembre que, sur les trente-trois dossiers que cette commission avait traités, seulement deux avaient été donnés à la commission par les évêques et les trente et un autres par les victimes. Ne trouvez-vous pas qu'il est difficile de croire ou d'admettre que les relations des autorités de l'Église avec

cette commission avaient été normales et constructives, alors que M. Luysterman nous a dit que, pendant toutes ces années, deux dossiers avaient été donnés à cette commission par les autorités de l'Église? C'est bizarre, non?

Godfried Danneels: Mais ça peut être vrai. Par exemple, moi, je n'ai jamais reçu les dossiers à transmettre à la commission Halsberghe. Les autres évêques, je ne sais pas. Mais ça m'étonnerait qu'ils ne les aient pas transmis. Je crois qu'il n'y en a pas eu.

Olivier Deleuze: Vous voulez dire que, peut-être de 2000 à 2006, le nombre de plaintes ou de cas qui sont venus aux oreilles des autorités de l'Église s'est limité à deux?

Godfried Danneels: En tout cas, chez moi, je n'en ai pas eu durant les dix dernières années. Ce que les autres évêques ont fait ou non, je ne peux pas le savoir. Mais je suis convaincu qu'il n'y en avait pas.

Olivier Deleuze: En tout cas, je parle pour moi-même, l'impression que donnent ces chiffres qui nous ont été confirmés par M. Luysterman, c'est que la coopération depuis l'origine, avant même la polémique sur les indemnisations, entre les autorités de l'Église et cette commission, au minimum, n'a pas été franche.

Godfried Danneels: Vous n'avez aucune preuve de cela. C'est peut-être parce qu'on n'avait pas confiance dans la commission Halsberghe. Je ne sais pas. Pourquoi, tout à coup, cela a-t-il marché avec le professeur Adriaenssens? Évidemment, Mgr Vangheluwe était intervenu. C'est vrai. Mais, pour le reste, je ne sais pas vous expliquer. D'ailleurs, Mme Halsberghe était très étonnée et un peu déçue qu'il y en ait eu si peu. Mais je ne peux rien faire à cela. Nous n'avons pas empêché cela. Il n'y en a pas eu.

Olivier Deleuze: Une dernière chose: il y a deux interprétations ici. La première, c'est: il n'y avait pas de cas à transmettre à la commission Halsberghe par les autorités de l'Église de 2000 à 2006. Et, par conséquent, les choses se sont déroulées normalement; les deux seuls cas ont été transmis. L'autre interprétation, c'est: les autorités de l'Église n'ont montré aucune volonté, aucun enthousiasme à transmettre à la commission que les autorités elles-mêmes avaient instituée les plaintes qui leur parvenaient. Au vu des chiffres, la deuxième thèse est quand même très forte.

Godfried Danneels: La commission Halsberghe a toujours été voulue et respectée par l'Église et par les autorités ecclésiastiques. Cela a un peu changé quand les indemnisations sont venues sur le tapis. Mais, auparavant, nous avons été très sympathiques vis-à-vis de cette commission, que nous avons nous-mêmes demandée et fondée.

Marie-Christine Marghem: Je rebondis sur les propos de M. Deleuze. Nous avons entendu les évêques de Belgique nous dire: "Lorsque j'ai pris ma charge, le vicaire m'a transmis X dossiers". En additionnant ces dossiers, on se rend compte que, deux cas à la commission Halsberghe, c'est incohérent. Cela veut dire que ces dossiers ont été traités par eux-mêmes ou éventuellement par la justice, pour des tas d'autres raisons.

Il n'y avait pas de transmission systématique et nécessaire à la justice. C'était plutôt les victimes qui, ayant réussi à se libérer de tous les tabous et de tous les secrets pour aller porter plainte auprès de la justice, ont fait évoluer leur dossier dans le giron de la justice étatique.

Nous avons là un vrai problème. Nous avons demandé aux évêques de nous transmettre un historique jusqu'à ce jour de l'ensemble des dossiers; dès lors, nous pourrions apprécier à ce moment-là, sous toute réserve et sans aucune accusation, ce qu'il en est de cette commission et de la collaboration ayant existé entre les évêques.

Godfried Danneels: Le jour où vous recevrez ces réponses, il faudra les apprécier. Quand je vois qu'il y en a eu si peu pendant dix ans pour la commission Halsberghe et l'affluence actuelle, je suis étonné.

Marie-Christine Marghem: Vous êtes étonné, tout comme nous. Je vous ai posé la question tout à l'heure. Nous cherchons la réponse.

La **présidente:** Nous savons que nous connaissons le nombre de dossiers au 31 décembre. Nous aurons peut-être des réponses aux questions qui sont posées aujourd'hui.

Stefaan Van Hecke: Monseigneur, u zei daarnet dat u nooit klachten heeft gehoord over bisschoppen. Met alle respect, maar op een bepaald moment, als de heer Rik Devillé met 20 slachtoffers bij u komt, dan is dat niet omdat de slachtoffers voor de eerste maal een melding willen maken van een feit, maar dan is dat omdat zij aan de alarmbel willen trekken, omdat zij niet gehoord worden. Dat is de realiteit. Er zijn ook

brieven van Rik Devillé – wij hebben ze in ons bezit – aan u gericht. Op sommige zijn zelfs antwoorden gekomen. In die brieven wordt net aangeklaagd dat zij geen gehoor vinden.

Blijft u er echt bij dat er nooit klachten zijn gekomen over de bisschoppen? Ik heb de indruk dat de slachtoffers een beetje van het kastje naar de muur werden gestuurd. Zij vonden geen gehoor in hun bisdom, komen bij u, u stuurt het terug naar het bisdom enzovoort. Het was een carroussel.

Godfried Danneels: Het is precies omdat de heer Devillé zei dat slachtoffers niet gehoord werden door de bisschoppen dat ik gezegd heb om bij mij te komen met vier mensen. Zij zijn met twintig gekomen. Dat is de realiteit.

Stefaan Van Hecke: Dus er waren toch klachten over het feit dat slachtoffers niet gehoord werden?

Godfried Danneels : Ja, maar die ik niet wist. Als Rik Devillé zegt dat veel mensen niet gehoord werden door de bisschop, dan heb ik hem gezegd om bij mij te komen.

Stefaan Van Hecke: Ja, maar tien minuten geleden heeft u gezegd dat er nooit klachten waren. Nu erkent u dat er inderdaad klachten waren toen de heer Devillé met die twintig mensen is gekomen.

Godfried Danneels: Ik weet het niet. Ik heb daar niet over te oordelen. Ik heb gewoon besloten om hen bij mij te laten komen. Ik denk dat dit de enige reactie was die goed is.

Stefaan Van Hecke: Dat is een zeer goede reactie. Ik sluit mij aan bij andere sprekers die zeiden dat u op het moment dat u werd geconfronteerd met twintig personen – dat is veel – had kunnen vragen om nadien afspraken te maken om dit grondig te bekijken. Dat had u toch ook kunnen doen? Waarom hebt u die bedenking niet gemaakt of dat voorstel niet gedaan?

Godfried Danneels: Omdat niemand van de groep dat gevraagd heeft. Ik had de indruk dat zij gekomen waren om hun verhaal te vertellen. Ik luisterde daar naar. Zij hebben nooit een naam genoemd, nooit een misdrijf genoemd, nooit een dader genoemd. Ik heb daar ook niet op geïnsisteerd. Op een bepaald ogenblik heb ik gezegd: kijk, ik denk dat ge moet bewijzen als ge dat moet kunnen zeggen waar het op aankomt. Ik heb dat gewoon gedaan uit plichtsbesef en uit goedheid.

Raf Terwingen: Mevrouw de voorzitter, ik meende dat wij over Halsberghe bezig waren en dat wij vervolgens andere thema's zouden behandelen.

Even concreet over Halsberghe. Op een gegeven ogenblik is er beslist om mevrouw Halsberghe te vervangen. Dat is een beslissing geweest die volgens mij genomen is binnen de conferentie van bisschoppen. Men heeft toen gekozen voor Adriaenssens met een gunstig gevolg, namelijk het op gang trekken van x aantal dossiers. In welke mate was dit een beslissing van de conferentie? In welke mate heeft de conferentie daarover overlegd en misschien met blijdschap vastgesteld dat het beter begon te werken? Is daarover gesproken.

Godfried Danneels: Wij hebben ons verheugd over het feit dat de commissie-Adriaenssens direct begon met een groot aantal meldingen, die op zich voor ons niet aangenaam waren, maar er is toen een déclac gebeurd op een bepaald moment, die niemand kan uitleggen. Men kan een hypothese maken, namelijk dat het een gevolg was van de zaak-Vangheluwe of het vertrouwen in een vertrouwensarts als de heer Adriaenssens. Ik kan het alleen maar zo uitleggen. Wij waren even verrast als u.

Raf Terwingen: Het is toch de conferentie die aan de heer Adriaenssens heeft gevraagd om hem aan te stellen?

Godfried Danneels: (...) die het besluit genomen heeft om de commissie-Adriaenssens te maken. Natuurlijk, wij wilden niet dat er na de commissie-Halsberghe niets meer gebeurde, nadat de voorzitter was weggenomen. Wij hebben dat dus voortgezet. Wij hebben toen de heer Adriaenssens gevonden om dat te doen.

Christian Brotcorne: Il y a une incohérence dans les chiffres. Vous m'avez répondu tout à l'heure que la Conférence épiscopale avait décidé que, dans chaque cas, les évêques enverraient les dossiers à la commission Halsberghe. Vous me dites que vous êtes convaincu que les évêques ont suivi ce cheminement. Et il n'y a que deux dossiers. C'est interpellant. Nous vérifierons quand nous aurons les chiffres.

Je voudrais avoir une précision quant au fonctionnement de la commission Halsberghe. J'ai noté l'un de vos propos, mais ce n'est peut-être pas correct. Vous avez fait référence aux congrégations religieuses et aux autorités des

congrégations. La Conférence épiscopale n'est pas compétente pour les supérieurs majeurs des congrégations, où la majeure partie des abus sexuels ont été commis.

La décision de la Conférence épiscopale de renvoi à la commission Halsberghe valait-elle aussi pour les autorités des congrégations? Ou bien les congrégations et les évêques étaient-ils totalement étanches, sans contact entre eux, chacun faisant comme il le pouvait en fonction des cas qui lui étaient soumis? Ou bien est-ce que le renvoi à la commission Halsberghe valait aussi pour les autorités des congrégations?

Godfried Danneels: Les évêques n'ont pas d'autorité sur les congrégations religieuses. Elles dépendent directement de Rome. C'est vrai pour la plupart, à part quelques petites congrégations de sœurs religieuses, qui dépendent de temps en temps de l'évêque. Les congrégations sont de droit pontifical, ce qui veut dire que nous n'avons aucun droit sur eux.

Christian Brotcorne: Donc, la décision de la Conférence épiscopale de recourir à la commission Halsberghe ne valait pas pour les autorités des congrégations?

Godfried Danneels: Ils le savaient. Vous allez les entendre après le Nouvel An, il faudra le leur demander.

Christian Brotcorne: Vous devriez savoir si vous souhaitez étendre cette procédure-là aux congrégations religieuses.

Godfried Danneels: C'est aussi l'Église, les congrégations religieuses.

Christian Brotcorne: Elles étaient averties de votre démarche?

Godfried Danneels: Bien sûr.

La **présidente:** A priori, elles connaissaient la démarche de la Conférence épiscopale. L'idéal aurait été qu'elles dénoncent les dossiers à la commission Halsberghe.

Godfried Danneels: Elles savaient ce que la Conférence épiscopale avait décidé. Elles avaient connaissance de ce que nous faisons.

La **présidente:** Une information a donc été donnée aux congrégations. C'est important de le savoir, car nous les rencontrerons au mois de janvier.

S'il n'y a plus de questions sur les droits de l'homme dans l'Église et sur la commission Halsberghe, je propose qu'on passe à un autre thème.

Godfried Danneels: Er was een vraag van de heer Landuyt over het verschil in benadering tussen Rudy Borremans en de andere gevallen. Wat was uw vraag juist?

Renaat Landuyt: Als ik de vraag mag preciseren? Het verschil in behandeling tussen een persoon als Borremans, die vrijwillig samenwoont met iemand, en de behandeling van een priester die seksueel misbruik heeft gepleegd. De ene wordt zeer vlug geschorst en, als het even kan, zijn ambt ontnomen. Bij de priesters die seksueel misbruik hebben gepleegd, stellen we voortdurend vast dat ze priester blijven. Dat is eigenlijk de vraag.

Godfried Danneels: Ten eerste, homoseksualiteit is iets wat niet kan in de Kerk voor een priester, maar is geen misdrijf voor de burgerlijke rechtbank. Pedofilie is een misdrijf. De wijze waarop wij daarmee gehandeld hebben, is deze. Ik heb van Rudy Borremans gezegd: dit kan eigenlijk niet. Ik heb hem dus geschorst op een bepaald moment. Wanneer een pedofiele priester ontdekt wordt en de feiten zijn geverifieerd, dan is het normaal, en men doet dat ook, dat ze geschorst worden. Men doet dit niet noodzakelijk onder de vorm van een canonieke sanctie *suspensia divinis*, zoals monseigneur Vancottem zei, maar dat is een puur juridisch canonisch onderscheid; zij mogen ook geen priesterlijke daden meer stellen. We handelen dus op dezelfde wijze voor de twee.

Renaat Landuyt: U organiseert uw Kerk zoals u wil. Wat ons interesseert, is de mechanismes te vinden die ervoor gezorgd hebben dat bepaalde feiten geminimaliseerd werden en verder bleven bestaan. Een van de mechanismes die we in vraag stellen, is het feit dat iemand die seksueel misbruik heeft gepleegd, een voorganger kan blijven in de katholieke Kerk. Met andere woorden, iemand die seksueel misbruik heeft gepleegd, die kan priester blijven. Dat proberen wij te begrijpen.

Godfried Danneels: Noch Borremans kon voort priesterlijk werk doen, noch een eventueel iemand die geverifieerde pedofilie had gedaan. Dat is precies hetzelfde.

Renaat Landuyt: De vraag is heel specifiek. Waarom ontnemt u hem niet de titel van

priester? Waarom ontnemt u iemand die seksueel misbruik heeft gepleegd, niet de titel van voorganger in uw Kerk, van priester?

Godfried Danneels: Dat is het probleem van de laïcisering. Er is een dubbele laïcisering: de ene als straf en de andere eigenlijk als gunst. Een priester kan niet huwen of kan niet samenleven met iemand anders zonder dat dit een misdrijf is in de Kerk. Die laïcisering moet naar Rome gaan, wij kunnen dat zelf niet. We hebben dat voor Borremans niet gedaan, omdat ik lange tijd heb gezegd – het is uiteindelijk zo geweest – dat die man ooit terugkeerde. Hij is ook teruggekeerd. Een pedofiele priester, moet die nu direct gelaïciseerd worden? Dat kan alleen Rome beslissen, dat zoiets altijd automatisch moet gebeuren. Ik moet naar Rome gaan voor een laïcisering.

Renaat Landuyt: U wordt machtelozer en machtelozer. Ik zal mijn vraag specificeren. Waarom nam of neemt u niet de houding aan voor iemand die dat seksueel misdrijf pleegt, om vanuit uw bevoegdheid als bisschop te starten met het advies dat die man geen priester kan blijven? Waarom is het zo moeilijk om dit te doen?

Godfried Danneels: Omdat alleen Rome dit kan beslissen. We moeten daarvoor naar Rome gaan of zij dat willen doen.

Renaat Landuyt: Maar u kunt het vragen!

Godfried Danneels: Wij kunnen wel zeggen: ge kunt geen priesterlijke activiteit tijdelijk meer uitoefenen.

La **présidente:** Pour compléter la question de M. Landuyt, vous dites que, seul Rome peut en décider. Vous avez dit aussi que, dans votre évêché, je parle donc de vos cas, plusieurs prêtres ont été condamnés par la justice. D'ailleurs, vous avez appris les faits après la condamnation par la justice. Vous nous avez dit ici que, pour certains cas, vous les ignoriez auparavant.

L'ensemble de ces dossiers de prêtres condamnés par la justice a-t-il été transmis à Rome? Pensez-vous que des prêtres, même s'ils ont été condamnés par la justice pour des faits aussi graves – ce sont des crimes – que des abus sexuels sur mineurs, peuvent rester au sein de l'Église? Alors que quelqu'un qui rompt le célibat – et je ne parle même pas de l'affaire Borremans – est directement mis en dehors de l'Église. Comme nous l'avons dit à d'autres évêques, ces "deux

poids, deux mesures" sont difficilement compréhensibles par la société parce que l'Église porte des valeurs importantes et que garder ces personnes-là au sein de l'Église pose question.

Godfried Danneels: C'est encore un autre problème. Dans la législation de l'Église, il y a une incompatibilité entre mariage et exercice du sacerdoce. Ces prêtres qui veulent tout de même se marier, rester dans l'Église et se marier devant l'Église, demandent la laïcisation qui leur est concédée par une sorte de *gunst*.

Omdat ze zouden kunnen huwen. Overigens, wij moeten alle priesters die ernstig van pedofilie worden beschuldigd aan Rome signaleren. Daar wordt de beslissing genomen. Wij zullen die automatisch laïciseren. Dat gebeurt daar, niet hier.

La **présidente:** Par rapport aux sept cas que vous nous avez dits tout à l'heure par rapport à votre propre évêché puisque j'ai compris que vous n'avez pas d'autorité par ailleurs, ont-ils tous été dénoncés à Rome?

Godfried Danneels: Non, parce qu'on ne l'a demandé à Rome que depuis.

La **présidente:** Vous ne trouviez pas important d'entamer ces procédures canoniques? Maintenant, il y a une obligation. Mais, même s'il n'y avait pas d'obligation avant, vous pouviez le faire.

Godfried Danneels: Ça, je ne sais pas. Est-ce que les laïciser est le seul moyen de traiter avec des gens qui ont commis ces crimes?

Renaat Landuyt: Ik vind het maatschappelijk belangrijk om te weten, in de visie van een kardinaal van de katholieke Kerk, dat er een onverenigbaarheid is tussen huwelijk en priesterschap. Dat begrijpen wij. Maar wij begrijpen niet dat er geen onverenigbaarheid is tussen een seksueel misdrijf plegen en priester zijn.

Godfried Danneels: Wat is de moeilijkheid eigenlijk?

Renaat Landuyt: De moeilijkheid is dat een misdadiger priester kan blijven en dat wij dat als maatschappij een zeer eigenaardig signaal vinden.

Godfried Danneels: Een misdadiger kan zijn priesterschap niet uitoefenen. Wij zeggen dat hij niet meer mag. Wij schorsen hem. Een

priesterschap kan je nooit verliezen. Dat ben je voor uw hele leven.

Renaat Landuyt: Dat is zoals een minister.

Er is een procedure voorzien om het priesterschap te ontnemen. Die procedure voer je in en gebruik je voor gehuwden maar gebruik je niet voor criminelen.

Godfried Danneels: Voor criminelen is laïcisering een straf. Dat spreekt Rome uit. Dat kunnen wij niet. Nu vraagt Rome sinds enkele jaren dat wij alle informatie opsturen zodat zij weten wat er is gebeurd. Het is aan hen om dat te doen.

Stefaan Van Hecke: Begrijp ik u goed dat u voor die verplichting geen dossiers naar Rome heeft doorgestuurd?

Godfried Danneels: Wij hebben die niet doorgestuurd.

Stefaan Van Hecke: U vond de laïcisering niet gewenst?

Godfried Danneels: Het probleem van de laïcisering hebben wij niet aangekaart omdat het niet door Rome werd gevraagd.

Stefaan Van Hecke: Welke maatregelen heeft u in uw bisdom wel genomen?

Godfried Danneels: Schorsing van de priesterlijke activiteit. Wanneer de veroordeling was uitgesproken werden ze nergens meer geplaatst zodat ze niet meer met kinderen konden omgaan en ze daar in een bewaakte situatie zaten. Dat heb ik altijd gedaan. Ik heb ervoor gezorgd dat het niet meer kon gebeuren. Wij hebben ze afgeschermd en in zekere mate geïsoleerd.

Sophie De Wit: Door dat te doen heeft u een parallelle justitie gecreëerd.

Godfried Danneels: Dat begrijp ik niet zo goed.

Sophie De Wit: U zegt: ik heb die zaken niet zelf doorgestuurd zolang Rome dat niet wilde, we lossen het hier zelf op, we hebben zelf maatregelen genomen.

Godfried Danneels: Tegenover mijn eigen priesters heb ik toch het recht om maatregelen te nemen? Dat is toch binnen het kader van het instituut? Hoe zou dat een parallelle justitie

kunnen zijn?

Sophie De Wit: Het is er een binnen de Kerk.

Le président: Pour clôturer ce point, la parole est à Mme Marghem.

Marie-Christine Marghem: Monseigneur, simplement ceci : nous avons bien compris l'obligation récente faite par Rome et certains d'entre nous sont plus en pointe sur cette sensibilité là, en disant qu'il n'est pas normal que quelqu'un reste prêtre, au regard de toutes les valeurs portées par l'Église, quand il y a abus sexuel avéré.

Vous avez expliqué que la présomption d'innocence était une valeur fondamentale également, et que vous attendiez que la justice fasse son travail avant d'encadrer complètement le prêtre et de l'empêcher d'avoir des activités pastorales. Mais entre-temps, vous le suspendez et il continue quand même. C'était là tout le problème, justement cette période intermédiaire.

On ne va pas vous reprocher de respecter la présomption d'innocence, mais quand il n'y a pas de dossier judiciaire, vous disposez de votre pouvoir d'évêque au sein de votre évêché, vous venez de le rappeler. Vous aviez la possibilité de traiter vous-même le problème, lorsque des faits arrivaient à votre connaissance. Je suis convaincue – tout le montre ici – qu'il y a quelques dossiers qui ont été traités directement, par vous-même et par les évêques, parce que vous en aviez le pouvoir. Enfin, peut-être pas par vous-même puisque vous dites que les sept dossiers que vous avez eus, c'était à chaque fois des dossiers qui avaient été judiciairisés, et ceci parce que les victimes avaient eu le cran, la volonté et l'opiniâtreté de s'adresser à la justice. Dans bon nombre de cas, cela n'a pas été possible, pour des tas de raisons. Et Adriaenssens l'a bien prouvé, puisqu'il a reçu un amas de plaintes.

Vous dites donc que vous le suspendez des activités pastorales. Qu'est-ce que cela veut dire exactement ? Nous, notre problème, c'est que, quand il y a suspicion, même s'il y a présomption d'innocence, il y a danger. De nombreux cas ont montré qu'il y avait récurrence. Donc éviter la récurrence, encadrer la personne chez certains de vos confrères. Il y a eu une suspension de dire la messe, par exemple, qui est une suspension lourde, que vous pouvez infliger, qui ne réclame pas l'intervention de Rome et qui existe en droit canon.

Ce que nous voulons savoir, c'est ce que vous avez fait, en pratique, pour empêcher ces prêtres de nuire à nouveau, pour autant qu'après, il se soit avéré, dans une procédure judiciaire, qu'ils étaient coupables.

Godfried Danneels: En les mettant sur leurs gardes.

Door het feit dat ik hen geïsoleerd heb. In mijn bisdom is het niet voorgekomen. Het gaat over zaken die zich elders voorgedaan hebben. Hun gewoon zeggen dat zij niet meer konden optreden bij kinderen en zo meer, dat hebben zij gedaan. Het zijn overigens de andere bisschoppen die dat gedaan hebben.

Carina Van Cauter: Monseigneur, als ik u goed begrijp, dan zegt u dat u voor de weg van de schorsing gekozen hebt en niet voor de weg van het canonieke recht, wanneer u kennis nam van pedofiele feiten in uw eigen bisdom. De schorsing is een minder zware straf dan de laïcisering, die het gevolg zou zijn wanneer men in Rome een canonieke procedure zou opstarten.

Godfried Danneels: Schorsen is ook een canonieke procedure.

Carina Van Cauter: Maar die is toch minder ingrijpend?

Godfried Danneels: Die is er niet voor altijd, die kan worden teruggenomen. Dat kunnen wij doen.

Carina Van Cauter: Dat kunt u doen, maar dan hebt u gekozen voor een minder zware straf dan de straf waarin het canonieke recht voorziet.

Godfried Danneels: Tenzij, zoals in de laatste jaren, Rome vraagt om alle gevallen op te sturen, waarna zij zouden zien wat er moet gebeuren. Wij hebben nog geen beslissing over laïcisering. Ik kan niemand laïciseren. Dat kan ik niet.

Valérie Déom: Juste pour relever un fait. Vous avez dit que, finalement, vous ne connaissiez pas les autres affaires, vous ne connaissiez que les affaires de votre évêché. Or, là, vous venez de citer un cas en disant: "Ce n'était pas dans mon évêché, mais je sais." Manifestement, il y avait des échanges entre évêchés et peut-être des échanges de bonnes pratiques. Je voulais juste relever une contradiction entre la compétence exclusive des évêchés et maintenant vous venez de dire que ce n'était pas un cas qui avait été traité dans votre évêché mais dont vous connaissiez l'existence.

Godfried Danneels: On peut avoir connaissance d'autres dossiers qui sont chez d'autres évêques sans pour autant absolument faire quelque chose. Je ne peux pas tout savoir tout de même et tout arranger.

La présidente: Nous clôturons sur cette question-là.

Godfried Danneels: Et puis, il y a la question de l'indemnisation. Mon idée est celle-ci: il faut que la ... Ik ga het in het Nederlands zeggen want het wordt te zwaar om het in het Frans te zeggen.

De oplossing van het probleem van de indemnatie, de schadevergoeding, is dit hier. Wij volgen eerst het burgerlijk recht en de straf die uitgesproken wordt door de burgerlijke rechtbank. Als die straf er is moeten wij ze aanvaarden en moet hij dat ook aanvaarden.

De vraag is nu of er nog iets meer moet worden gedaan vanuit het canoniek recht en vanuit ons. Wij kunnen dat ook voor het canoniek recht brengen, maar daar moet ik zeggen dat er over het probleem van de burgerlijke aansprakelijkheid een grote discussie bezig is. Ik kan daar persoonlijk op dit moment niets van zeggen want mijn collega-bisschoppen moeten onder elkaar besluiten wat zij daarmee gaan doen. Zij zullen dat in de komende weken zeker moeten doen.

Wat gaan wij doen als aparte bijkomende straf, eventueel pecuniaire vergoeding, in de bisschoppenconferentie? Zij zullen dat moeten beslissen. Ik wil mij daar niet mee bemoeien want in feite heb ik ook niets meer te zeggen. Ik ben geen lid meer van de bisschoppenconferentie en ik wens niet als een schoonmoeder op te treden om te zeggen hoe men dat het beste zou doen. Ik heb mijn ideeën maar die houd ik voor mij.

Er bestaat natuurlijk ook bij de burgerlijke rechtbank een soort titel van morele schade die getaxeerd kan worden, hoeveel het is en wat het moet zijn. Dat moeten wij dan ook volgen. Wat erbij moet komen moeten de bisschoppen besluiten. Zij moeten dus weten of zij iets doen om, ik zou bijna zeggen de morele schuld pecuniair te vergoeden. Dat is voor mij de vraag. Ik los die niet op want het is de mijne niet direct.

Carina Van Cauter: Er is een beetje verwarring over wat ik gezegd heb. Schadevergoeding heeft uiteraard verschillende componenten. Enerzijds is er de morele schadevergoeding en anderzijds de materiële schade en de vergoeding ervan. Het kan

dan gaan om lichamelijke schade, niet-lichamelijke, morele en materiële. Dat zijn de verschillende componenten van de schade.

Het lijkt mij logisch dat wanneer iemand schade lijdt – dat is ook voorzien in ons Belgisch rechtssysteem – die schade wordt vergoed. Dat is een punt. Wie moet dat vergoeden? Degene die aansprakelijk is. Dan hebben we het over aansprakelijkheidsleer. Over al die discussies zal effectief een rechtbank moeten oordelen als zij gevat is.

Dan stelt zich echter de vraag of de Kerk meer gaat doen dan datgene waartoe zij juridisch gedwongen wordt. Komt daar die morele verantwoordelijkheid die men wil opnemen omdat er jarenlang een en ander is fout gelopen of omdat de feiten vaststaan en om een of andere reden, bijvoorbeeld een procedurefout... Moet het slachtoffer daar het slachtoffer van zijn of heeft de Kerk daar toch nog wel wat moreel een groter plichtsbesef zodat zij daar de verantwoordelijkheid opneemt en het slachtoffer toch vergoedt, niettegenstaande er een procedurefout is gebeurd, wetend dat de feiten zijn wat zij zijn en dat er over de schuld geen discussie kan zijn.

Ik verwijs naar het canoniek recht, waaraan de Kerk onderworpen is. In canon 1730 wordt expliciet vermeld dat, indien er om de een of andere reden zelfs een vrijspraak volgt, maar de vrijspraak – ik lees letterlijk wat er staat – "...de reden de verplichting tot schadevergoeding niet wegneemt", bijvoorbeeld in geval van een vrijspraak door een procedurefout, de Kerk alsnog is gehouden de schade te vergoeden.

Is de Kerk niet onderworpen aan het canoniek recht? Neemt zij zelf het initiatief om voor de slachtoffers, vanuit deze overweging en vanuit de morele verplichting waartoe zij zich geroepen voelt, iets meer te doen dan enkel de procedures te volgen?

Ik heb uw collega-bisschoppen of oud-collega-bisschoppen gehoord. Daar was voorzichtig een opening in die zin.

Godfried Danneels: (...) wat de rechtbank heeft beslist. Mijn collega's moeten uitmaken wat zij gaan doen met wat er nog bijkomt, namelijk bijvoorbeeld kosten van therapie, wat zij allemaal meegemaakt hebben qua shocks in hun geloof, en al zo'n zaken. Dat moet de Kerk eigenlijk afwegen, en als dat in het kerkelijk recht staat, dan moeten bisschoppen daar gehoor aan geven; zij weten dat ook, vermoed ik.

Ik wacht dus om te weten wat zij gaan beslissen. Dat is niet iets dat ik hier moet voorspellen.

Carina Van Cauter: U zegt dat u niet langer lid bent van de bisschoppenconferentie, wat ook juist is. U bent echter wel nog lid van de Conferentie van de Kardinalen.

Godfried Danneel : Ja, maar de Conferentie van de Kardinalen is een groep van de kardinalen, die heeft niet te beslissen over wat hier in het land eigenlijk verkeerd gelopen is.

Carina Van Cauter: Indien ik goed ben ingelicht, was onder meer het uitschrijven van de procedures inzake de manier waarop met seksueel misbruik wordt omgegaan, een agendapunt op de Conferentie van de Kardinalen.

Kan u uw morele gezag, dat u op voornoemde Conferentie kan laten gelden, aanwenden om niet alleen binnen de kerkprovincie België maar zelfs op hoger, internationaal niveau – er zijn immers voorbeelden te noemen, zoals Ierland, waar een dergelijk initiatief van een solidariteitsfonds is genomen – de problematiek aan te kaarten?

Godfried Danneels: Ik zal dat ook doen, maar u moet mijn moreel gezag in Rome niet overdrijven. Het wieroekvat staat er niet zoals hier in het land. Het verschilt. Ik zal dat echter doen.

Carina Van Cauter: Ik dank u. Wij kennen aldus ook onmiddellijk uw mening.

Bert Schoofs: Als ik het goed begrijp is niet in een echte procedure inzake laïcisering voorzien, behalve dat Rome tussenkomt, maar men is ook niet verplicht om het door te geven.

Godfried Danneels: Nu moeten wij wat vastgesteld is doorgeven. Wij moeten. Dat is nieuw.

Bert Schoofs: Voor welke feiten is dan een laïcisering in België gebeurd in die hele periode? Kunt u daarvan een voorbeeld geven?

Godfried Danneels: De laïcisering werd gewoonlijk gedaan voor priesters die wilden huwen en dan ook geen priester meer konden zijn. Er was niets voorzien voor zulke dingen. Er was niet vastgelegd in welke gevallen laïcisering werd toegepast. Nu is dat wel vastgelegd. Wij moeten dat melden aan Rome, maar Rome beslist of zij het doen en of ze het doen voor dit geval. Dat zijn twee verschillende zaken.

La **présidente**: Je rappelle que nous avons terminé la partie consacrée à la laïcisation et Rome et que nous traitons indemnités.

Marie-Christine Marghem: Monseigneur, nous avons eu quelques cours de droit canon et d'aucuns ont pu dire qu'ils nous trouvaient amateurs sur certains points, ce que je peux comprendre. En revanche, nous avons bien retenu certains éléments importants qui ont été rappelés par Mme Van Cauter tout à l'heure, les fameux articles 695, 1729 et 1730. Évidemment, pour mettre cette procédure en branle, il faut que quelqu'un de l'Église le fasse. Une victime n'a pas la possibilité juridiquement de lancer cette procédure, comme cela existe en droit étatique belge, par exemple, par la constitution de partie civile.

Je me réjouis d'entendre qu'on peut utiliser cette procédure dans les cas qui nous occupent pour l'indemnisation mais il faut que l'Église le décide. Ce que Mme Cauter essaie de dire, comme nous tous, de toutes les manières possibles et imaginables, c'est qu'il faudrait généraliser ce mécanisme. Mais vous savez très bien que ce n'est pas possible dans l'état actuel du droit canon. C'est individuellement, pour chaque cas, que la procédure doit être mise en route par un responsable de l'Église.

Puisque vous dites avoir une idée de ce qu'il faudrait faire, je ne veux pas que vous vous en laviez les mains et qu'on ait l'impression que parce que vous avez quitté votre charge, vous ne pouvez pas servir et donner des idées aux parlementaires que nous sommes. Accepteriez-vous, à huis clos, de nous expliquer votre idée pour que nous puissions en débattre avec vous et continuer le travail que nous avons entamé, qui est d'essayer de faire en sorte d'ouvrir une voie plus générale et conforme à ce qui doit être fait sur le plan de la dignité en termes d'indemnisation des victimes?

La **présidente**: Voilà une proposition.

Godfried Danneels: Ce que je ne veux pas et ne peux pas dire ici, je ne peux pas le dire à huis clos non plus. Je préfère que ce soit dans l'ouverture et la transparence.

Ce que j'ai voulu dire, c'est qu'au-delà du fait d'accepter le jugement de la justice sur l'indemnisation, il faut que les évêques prennent une décision en Conférence, ce qu'ils vont faire, pour mettre en œuvre la procédure canonique –

car là aussi il y a quelque chose à faire. Si au-delà de cela, il y a encore le sentiment d'une culpabilité morale, il faut qu'ils décident de quelle façon ils y vont remédier et satisfaire cette exigence.

La **présidente**: Monseigneur, ressentez-vous cette culpabilité morale qui pousserait les autres évêques à aller dans le sens d'une indemnisation plus globale des victimes?

Godfried Danneels: Il faut attendre, mais il n'est pas juste de décider par avance qu'ils ne vont pas le faire.

La **présidente**: Je demande si, vous, vous ressentez cette culpabilité morale au nom de l'Église.

Godfried Danneels: Il faudra voir.

La **présidente**: Non, je parle de vous. Vous avez été en fonction pendant 30 ans!

Godfried Danneels: Il peut y avoir une culpabilité, une certaine responsabilité morale qui n'est pas entièrement satisfaite uniquement parce que le jugement profane est rendu. Je suis bien d'accord, mais je n'affirme pas maintenant ce qu'il faut faire. C'est aux évêques de faire cela.

La **présidente**: J'ai bien entendu. Vous n'affirmez pas ce que les évêques doivent faire demain, puisque vous êtes aujourd'hui en retrait, sauf que cela fait 30 ans que vous êtes là et que vous avez vécu toute cette histoire après le rapport Adriaenssens qui a mis tout cela sur la scène publique.

Avec 30 ans d'histoire, d'expérience et d'expertise, ressentez-vous – je ne parle pas des autres évêques ni de la conférence épiscopale – cette responsabilité morale qui entraînerait effectivement autre chose que ce que fait la "justice profane", comme vous dites?

Godfried Danneels: Pour les sept cas qui m'ont été soumis, je ne me sens plus une responsabilité morale en plus. Pour les autres, je ne sais pas, il faut voir.

Stefaan Van Hecke: Monseigneur, ik wilde het net hebben over die zeven gevallen in uw bisdom waarover u het had.

Ik begrijp goed dat er in die zeven gevallen geen tegemoetkoming of vergoeding voor therapiekosten is geweest. Dat is niet gebeurd in

uw bisdom.

Godfried Danneels: Niet voor alle gevallen.

Stefaan Van Hecke: Voor een aantal wel?

Godfried Danneels: Ik zou dat moeten nakijken, maar ik heb geen enkel dossier meer.

Stefaan Van Hecke: U herinnert zich dat er vragen zijn geweest?

Godfried Danneels: Er is één geval waarin wij, bovenop wat het gerecht had beslist, hebben geholpen voor therapie. Ik herinner mij zeker één geval.

Stefaan Van Hecke: Hebt u ook vragen geweigerd?

Godfried Danneels: Neen, denk ik.

Siegfried Bracke: Monseigneur, sta mij toe te zeggen wat mij in alle eerlijkheid een beetje stoort. U zei dat wij uw moreel gezag als voorzitter van de bisschoppenconferentie niet mogen overdrijven.

Dat dit in het land wel zo is, door de invloed van de media, maar dat het in de werkelijkheid niet zo is, dat u dat ook niet gedaan hebt en dat ook niet wilde doen. Dat is de ene kant, u wilde daar niet wegen.

Als wij u nu vragen wat u vindt van die morele schadevergoeding, dan spreekt u zich ook niet uit en dan gebruikt u net het omgekeerde argument en zegt u "Ik zou wel eens kunnen wegen op de beslissing van de bisschoppen".

Om een beetje kort door de bocht te gaan, zo komt u er natuurlijk altijd tussenuit.

Godfried Danneels: Ik mag niet wegen op de beslissing in de beraadslaging van de bisschoppen. Ik ben geen lid meer van de bisschoppenconferentie. Door hier uit te spreken wat ik eigenlijk zou willen, weegt dat.

Siegfried Bracke: Toen u wel kon wegen, toen zei u niets omdat u niet wilde wegen en nu kunt u niet meer wegen want u bent geen voorzitter meer.

Godfried Danneels: Wie zegt dat ik nooit niets gezegd heb over deze zaken tijdens de bisschoppenconferentie zelf? Wie zegt dat? Wij hebben over verschillende zaken gesproken, onder andere over die.

Siegfried Bracke: Ook over die schadevergoedingen?

Godfried Danneels: Zeker, dat probleem leeft daar ook. Wat gaat men moeten doen met de morele schade die niet gevat is in wat het gerecht heeft beslist? Dat is zeker een probleem.

Trouwens, het is niet alleen een probleem in de Kerk, het is ook in de hele zaak een probleem. Wat is aansprakelijkheid voor indemnificatie? Men is daarmee nog niet klaar in de burgerlijke wetgeving.

Siegfried Bracke: Is dat een probleem waarvan u zegt dat het een probleem is waarbij u moet kiezen tussen aan de ene kant de organisatie en het belang van de organisatie, de Kerk, en aan de andere kant het belang van de slachtoffers?

Godfried Danneels: Men moet het belang van het slachtoffer kiezen boven de organisatie en kijken wat men moet doen en kan doen. Als u wilt weten wat ik erover denk, het is dat.

Siegfried Bracke: Dat is duidelijk.

Christian Brotcorne: Par rapport à l'indemnisation, j'estime que vos propos sont étonnants: vous dites ne pas vouloir prendre position ici.

Une de mes questions (mais peut-être y viendrez-vous) était d'ailleurs de savoir, avec le recul qui est aujourd'hui le vôtre puisque vous avez quitté la présidence de la Conférence épiscopale, avec le vécu qui est le vôtre de cette problématique particulièrement lourde, si vous n'avez pas des impressions, des sentiments, des directions et des pistes à nous confier pour que, demain, de tels événements ne se présentent plus.

Vous-même, dans votre exposé introductif, vous vous félicitez de la mise sur pied de notre commission dans la perspective d'établir des recommandations. Vous êtes certainement l'un des acteurs capables de nous aider à aller dans ce sens. C'est pourquoi je suis un peu étonné de votre refus de nous en dire davantage sur le principe de l'indemnisation. Soit.

Par rapport à cette indemnisation, à chaque fois que nous entendons parler l'autorité ecclésiastique, les évêques essentiellement, quand nous vous entendons vous-même, aujourd'hui, nous avons l'impression que vous dites: "Oui, on fait un pas: en effet, chaque fois

que le dossier va en justice et qu'il y a condamnation avec dommages et intérêts, ils sont respectés; le cas échéant, si l'abuseur lui-même n'est pas en mesure de, nous pouvons parfois venir donner le coup de pouce financier nécessaire pour que les décisions judiciaires soient respectées."

Mais c'est le moins que puisse faire l'Église! Une décision judiciaire est exécutoire, même à l'encontre de l'abuseur puisque c'est lui qui est partie au procès et non l'Église comme telle. Cependant, quand on pose à l'Église la question de l'indemnisation, c'est bien au-delà de ces seuls cas qui sont soumis à la justice et qui, eux, obtiendront une réponse judiciaire.

C'est l'ensemble des cas les plus nombreux, aujourd'hui prescrits, non parce que l'Église l'a décidé, mais parce que, sur le plan de la procédure ordinaire et classique laïque, ils sont prescrits. D'autre part, dans certaines situations, les abuseurs sont aujourd'hui décédés. Il n'en reste pas moins que les victimes, dans ces deux cas, sont toujours là et ne se trouvent avec aucune possibilité d'indemnisation sur le plan judiciaire: s'il y a prescription, on peut encore discuter sur le plan civil, et certainement s'il y a décès de l'abuseur.

À ce niveau également, l'Église n'a-t-elle pas aussi une responsabilité objective, morale, sans faute, à avoir une volonté de dire aux victimes, au-delà des mots gentils et sympathiques, au-delà de l'empathie: "Je vous comprends jusque dans cet aspect-là de la réparation à laquelle vous pouvez prétendre"?

Godfried Danneels: Mais comment pouvoir le faire? C'est à décider par la Conférence épiscopale.

Christian Brotcorne: Vous qui avez connu cela de l'intérieur, vous avez peut-être certaines volontés?

Godfried Danneels: Ne me forcez pas à répéter toujours la même chose: sur ce qui est du mode concret de traiter cette question, cela revient à mes collègues évêques, mes anciens collègues.

La **présidente:** Si je vous ai bien compris, vous êtes d'accord sur le principe – si j'ai bien compris ce que vous avez répondu à M. Bracke et ce que vous venez de répondre à M. Brotcorne –, mais, pour ce qui est des modalités, ce sera à la Conférence épiscopale et à vos successeurs de décider.

Godfried Danneels: Mais il faut aussi que les évêques s'expriment sur le principe.

La **présidente:** Mais, vous, vous êtes d'accord sur le principe.

Godfried Danneels: Je peux comprendre qu'il peut y avoir une certaine responsabilité. Par exemple, pour la thérapie, il y a une certaine responsabilité. Mais ne me forcez pas à dire comment il faut la mettre en pratique.

La **présidente:** Nous avons bien compris.

Raf Terwingen: Monseigneur, we hebben het nog altijd over de schadevergoedingen.

Ik zit een beetje met het raar gevoel dat hier in de commissie enerzijds de Kerk wordt verweten een parallelle justitie te hebben willen uitvoeren op het gebied van bestraffing, deontologische bestraffing. Er wordt gezegd dat dat parallellisme niet kan en niet mag.

Tegelijkertijd leeft hier blijkbaar in de commissie, aangaande het burgerlijk aspect van alles, dat men wel een parallellisme wil krijgen. Men wil parallel proberen te komen tot een schadevergoeding tussen het burgerlijk recht en het canoniek recht, waar er een morele verplichting is.

Monseigneur, voelt u dat ook zo aan?

Denkt u niet dat het geloof in de Kerk hersteld kan worden door daarop in te gaan?

Godfried Danneels: Wat is een parallelle justitie? Dat is een justitie waarbij die van de Kerk en die van de Staat mekaar interfereren en doorkruisen. Dat kan eigenlijk niet. Ze moeten afzonderlijk kunnen handelen en afzonderlijk kunnen beslissen.

Er moet een parallelle justitie zijn in een andere zin van het woord, namelijk omdat men mekaar eigenlijk niet mag raken. Men handelt afzonderlijk en doet wat men meent te moeten doen.

Ik vind dat de burgerlijke maatschappij niet moet zeggen wat wij in de Kerk moeten doen. Wij hebben kerkelijk recht. Het kerkelijk recht zegt niets over en wil geen beïnvloeding hebben van de burger.

Men is parallel zoals twee rails van een spoorweg. Ze lopen naast mekaar, maar niet in mekaar. Zo

simpel is het, ten minste zoals ik het zie.

Marie-Christine Marghem: Tout à l'heure, vous avez dit que vous ne saviez pas exactement ce que recouvrait le terme indemnisation. Il n'y a qu'un seul sens, je l'ai déjà dit à un autre évêque: c'est la réparation du préjudice subi. Finalement, ce n'est pas à vous qu'il faut l'expliquer; nous devons le redire publiquement pour que cela pénètre bien les esprits et les consciences.

Il y a un préjudice matériel, c'est-à-dire l'argent qu'on a dû dépenser, par exemple pour une thérapie ou s'il y a une incapacité de travail directement liée aux faits. Cela a été démontré par M. Adriaenssens; selon lui, on voit qu'il y a un dommage à un certain endroit du cerveau et cela invalide la capacité de la personne à poursuivre son existence sur le plan d'une relation de travail ou sur le plan moral. On parle de 16 % d'incapacité de travail pour des personnes qui sont encore en activité, et cela peut se calculer.

Le préjudice moral, c'est la souffrance. Je viens de l'expliquer par le biais de ces 16 %. C'est la souffrance que l'on ressent de par la commission des faits. C'est le fait que votre vie est brisée et évolue différemment pour toujours, jusqu'à votre dernier souffle. Pour le préjudice moral, il y a aussi, dans la jurisprudence, matière à rechercher des paramètres. Dans cette évaluation du préjudice, il y a possibilité pour une négociation, une transaction.

Tout cela n'est pas impossible et ne dépend pas uniquement de l'appréciation de la justice des hommes. Cela peut se faire aussi par une organisation qui serait mise en place en votre sein, précisément pour les cas prescrits.

D'une certaine manière, l'Église a quand même contribué à cette prescription. On peut le dire très respectueusement et très poliment. Cette évolution de sénateur a fait qu'il a fallu de nombreuses années avant que la problématique soit prise en compte. Pendant tout ce temps, les gens ont vécu avec les abus qui ont été commis sur leur personne comme ils le pouvaient, dans des souffrances qui ont été décrites et qui sont extrêmement douloureuses.

Je trouve qu'il faut vraiment faire quelque chose!

Carina Van Cauter: In aansluiting op datgene wat collega Terwingen zei in verband met parallelle justitie met betrekking tot de schadevergoedingen. Dat is absoluut niet de vraag. De vraag is of men vrijwillig bereid is om de

schade te vergoeden die men heeft aangericht en dan niet omdat men daarvoor juridisch wordt aangesproken door een rechtbank, maar omdat men het morele schuldbesef heeft en men vindt dat men iets moet doen voor de slachtoffers. Dit is de vraag, collega Terwingen. Ik denk dat de monseigneur dit ook in die zin heeft begrepen.

Ten tweede, met betrekking tot de parallelle justitie. Ik denk dat het zeer duidelijk is dat parallel betekent "evenwijdig" en "mekaar niet raken". Dit is eigenlijk het probleem dat zich gedurende een aantal jaren heeft voorgedaan, minstens tot 2001. Door de geheimhouding kwamen de meldingen niet op hun juiste plaats terecht, namelijk bij Justitie. Er werd in het canonieke recht als het ware een apart circuit gecreëerd waar pedofiliezaken werden behandeld op basis van het canonieke recht met als gevolg schorsing of laïcisering, maar zonder dat dit publiek kenbaar was. De priester werd overgeplaatst nadat de schorsing was ingetrokken, bleef pastoor en richtte opnieuw dezelfde schade aan. Dit is wat in de literatuur bedoeld wordt, collega Terwingen, met die parallelle justitie veroorzaakt min of meer door de geheimhouding.

Of die geheimhouding vandaag al dan niet nog bestaat, is een andere vraag. U zult ons straks misschien ook nog wat aanwijzingen geven. Dit is wat wij tot elke prijs willen vermijden, maar dit is niet onze vraag wanneer wij de vraag stellen naar een vergoeding van de schade die de slachtoffers hebben geleden. Dit is geen parallelle justitie waarvoor wij pleiten. Wij pleiten alleen voor het opnemen van de verantwoordelijkheid op het moment dat men zelf beseft dat men schuld heeft, men in rechte wordt aangesproken ofwel het morele besef heeft dat men minstens moreel verantwoordelijk is, men zijn verantwoordelijkheid moet opnemen en zijn verplichtingen moet waarmaken. De Kerk zal dan misschien minder geld hebben, maar in ieder geval meer gezag en aanzien.

Godfried Danneels: Ik resumeer wat ik gezegd heb. We gaan deze vergadering, denk ik, op een bepaald moment toch moeten afsluiten.

Ten eerste, doen wat de rechtbank beslist inzake pecuniaire vergoeding. Ten tweede, nu uitmaken onder de bisschoppen hoe zij het probleem van de morele verantwoordelijkheid, die nog verder gaat dan dat, in vorm zullen zetten en onder welke modaliteiten zij dat zullen uitvoeren. Het is normaal dat voor de dingen die daartoe behoren mijn collega-bisschoppen daarover een beslissing nemen. Ik kan dat hier niet zeggen.

Carina Van Cauter: Maar wel in Rome. Internationaal.

La **présidente:** Un de ses collègues encore actifs sera présent demain.

Monsieur Terwingen, souhaitez-vous encore ajouter quelque chose, étant donné que l'on a réagi à vos propos?

Raf Terwingen: Ik zal de discussie hier niet voeren, omdat het niet het moment is om ze te voeren. Ik denk ook dat wij op dezelfde golflengte zitten. Mevrouw Van Cauter heeft op het laatste in haar betoog ook gezegd dat het misschien goed is voor de Kerk om zelf initiatieven te nemen, al dan niet om morele verplichtingen maar ook omdat het gewoon heel belangrijk is voor het gezag van de Kerk. Daar zitten wij op dezelfde golflengte.

Ik begrijp niet waarom mijn achtbare collega zich daar zo over opjaagt. Wij zullen de discussie verder voeren, maar ik denk dat wij ter zake op dezelfde golflengte zitten, net zo zeer als ik denk dat de heer Danneels ook op dezelfde golflengte zit.

Godfried Danneels: Dan moeten wij niet meer verder discussiëren als wij op dezelfde golflengte zitten.

La **présidente:** La mise au point étant faite, je vous propose de passer à un autre point que celui de l'indemnisation morale par l'Église.

Godfried Danneels: Wat het fameuze document van 1962 "Crimen Sollicitationis" betreft, in 1962 was ik professor op het Grootseminarie. Ik heb daar nooit iets van geweten. Het is iets wat aan de bisschoppen gezonden werd. Ik heb met dat document ook nooit rekening gehouden. Ik wist niet van het bestaan van het document af, tot men het een paar maanden geleden heeft opgerakeld.

Ik heb dat document nooit toegepast, want ik kende het niet. Dat document is ook al lang voorbijgestreefd door bijkomende besluiten die het Vaticaan uitgevaardigd heeft. Het zal onder andere gecompliceerd worden, over een jaar. Dat werd, zoals ik daarnet zei, besloten op het consistorie van de kardinaal. Het zal dan definitief worden, als het ooit definitief wordt, want er kunnen altijd evoluties zijn. Dat document heeft voor mij dus geen enkele rol in de besluitvorming gespeeld.

Valérie Déom: Je vous remercie pour votre

réponse. C'est la deuxième ou troisième fois qu'on entend cet étonnement face à la découverte de ce document. Cela fait peu de temps qu'on se penche sur la problématique, et on nous a quand même cité ce document à plusieurs reprises. Mais bon, passons! Même si c'est assez étonnant...

Si vous n'avez pas connaissance de ce document, mon autre question – qui venait dans la foulée – était alors: si aucun fondement, aucun document de l'Église n'impose ce silence, comment expliquez-vous finalement ce silence, cette volonté d'étouffement et tout ce silence qui a participé du fait de couvrir ce qu'il se passait dans l'Église? C'est un constat commun à la quasi-majorité des témoignages que nous avons eus. Si ce n'est pas par le droit canon ou par un document, comment expliquez-vous ce principe de silence au sein de l'Église?

Godfried Danneels: Moi, je n'ai jamais participé à ce principe de silence. Je ne me suis jamais tu sur ce qu'il fallait faire et sur ce qui allait arriver. C'est une première chose. Les choses ont fort évolué les derniers cinquante ans, et même trente ans. Mais la première chose que je voulais dire: n'est-ce pas un peu le même réflexe qu'il y a dans un ménage, une famille, où là aussi on fait un peu silence pour que ce ne soit pas divulgué? Peut-être que cela a aussi joué dans l'Église dans une sorte de sentiment familial. À un certain moment, les victimes elles-mêmes n'aimaient pas tellement que cela sorte. Ce n'est plus le cas maintenant depuis assez longtemps. Je n'ai jamais connu cela. Le silence.

Valérie Déom: Je ne parle pas nécessairement du silence des victimes, qui est évidemment interpellant. Je parle de faits et de cas dont les victimes ont parlé, pour lesquels les victimes ou leurs parents sont allés trouver les autorités ecclésiastiques et au sujet desquels elles n'ont rien fait. On comprend l'approche psychologique et la difficulté psychologique pour une victime d'aller exprimer toute sa souffrance alors qu'elle a sans doute refait sa vie. Nous comprenons et appréhendons tout à fait la problématique. Ce que nous ne comprenons pas, c'est le silence au sein de l'Église; ce n'est pas le silence des victimes.

Pourquoi, lorsque les autorités ecclésiastiques étaient saisies d'une plainte, d'un cas, voire d'un aveu, y avait-il un silence au sein de l'Église?

Godfried Danneels: On ne peut tout de même pas m'accuser de tous les péchés de mes pairs. Je n'ai jamais connu cela. Pourquoi cela s'est-il fait? C'est peut-être un réflexe d'autoprotection.

La **présidente**: Monseigneur, quand vous dites que vous n'avez jamais connu cela, vous le situez dans quelle période? Encore une fois, tout à l'heure, j'ai cité les paroles de M. Adriaenssens, quelqu'un qui a entendu le récit des victimes et des abuseurs. Il affirme qu'il y avait le silence, le déplacement des abuseurs, la dénégation. Il a indiqué que reconnaître les abus constituait une menace pour la famille. Quand situez-vous alors le silence de l'Église et la protection de la famille?

Cela fait tout de même 30 ans que vous êtes là.

Godfried Danneels: Cela s'est probablement fait il y a plus de 30 ans car je ne l'ai pas connu et certainement pas pratiqué. Pas du tout. Je crois qu'à l'époque, il y a eu des déplacements sans aucune autre mesure. Je le désavoue; ce n'est pas sérieux. On ne peut pas faire cela mais à cette époque, on n'avait pas idée de la gravité de ces actes. C'est surtout les dernières années qu'on s'est rendu compte du fait que cela pouvait ravager toute une vie. C'est à cause de cela que la mentalité et la sensibilité hors de l'Église et en dedans a fortement évolué ces quinze dernières années.

Je suis absolument certain que des déplacements seuls ne se sont plus jamais pratiqués et ce, pour éviter de les remettre dans le même bain et de leur donner la possibilité d'avoir des contacts avec les jeunes. Cela fait longtemps que cela ne s'est plus fait. En tout cas, je ne l'ai jamais fait.

Valérie Déom: Vous nous avez dit que vous-même aviez traité sept cas mais, comme je l'ai souligné tout à l'heure; vous nous avez dit aussi que rien n'empêchait de parler et que vous étiez au courant d'autres cas mais qu'alors, vous ne pouviez rien faire parce que cela ne relevait pas de votre compétence en raison de la compétence exclusive des diocèses.

Ce mode de fonctionnement "on savait mais on ne pouvait rien faire" n'est-il pas une manière de se taire?

Godfried Danneels: Il faut suivre le droit canon. Je devais le suivre. Vous ne pouvez donc pas me reprocher d'avoir suivi le droit de mon institution!

La **présidente**: S'il n'y a plus de questions, nous passons à une autre problématique.

Godfried Danneels: Men zegt dat ik Justitie zou hebben tegengewerkt doordat mijn advocaat zich verzette tegen bepaalde stappen die werden

ondernomen door onderzoeksrechter De Troy. Ik vind dat recht moet geschieden, voor mij zoals voor alle anderen. Ik heb mij nooit verzet tegen de heer De Troy. Ik heb enkel gezien dat er bepaalde dingen waren waarvan ik dacht: "Is dat wel helemaal volgens de regels?"

Mijn advocaat heeft het recht dat te doen en te zeggen: "Dit wil ik u zeggen. Dit wil ik ondernemen." Dat heeft niets te maken, het recht moet geschieden, zoals het is, maar het moet goed geschieden. Dat is men niet alleen aan het recht verplicht maar aan alle mensen. Ik ben een burger als alle andere. Ik moet dat zo stellen, ik kan niet anders. Of ik het met plezier doe, is nog iets anders, maar ik vind dat het recht moet recht zijn. Men heeft het recht, en op bepaalde ogenblikken zelfs de plicht, wanneer men ergens twijfels over heeft die aan te kaarten.

Carina Van Cauter: De aanleiding voor mijn vraag was iets anders. Monseigneur, u hebt gezegd: "In die dossiers waar ik kennis had van strafbare feiten van seksueel misbruik die zich situeerden buiten mijn eigen bisdom, heb ik de dossiers overgemaakt aan de collega-bisschoppen op dat ogenblik bevoegd." U hebt toen gesproken in uw hoedanigheid van tuchtrechtelijke overste, om in te grijpen overeenkomstig desgevallend het canoniek recht.

U bent ook Belg en onderworpen aan alle regels van ons strafrecht. Die eindigen niet aan de grens van een provincie. Als u kennis had van strafbare feiten die zich voordeden binnen of buiten uw bisdom, of waarvan het slachtoffer van uw bisdom was en de dader van een ander, en wanneer er gevaar bestond voor de betrokkene, had u, op straffe van schuldig verzuim, aangifte moeten doen. Dat was de aanleiding van mijn vraag teneinde Justitie zijn werk te laten doen, iets waarvoor jullie altijd pleitten.

Ik heb geen vraag gesteld over het wrakingsverzoek van onderzoeksrechter De Troy. Ik vraag mij alleen af waarom u de dossiers terugvraagt. Zelfs als u ze zouden terugkrijgen, is het dan niet uw taak om ze vrijwillig terug te geven aan Justitie? Waarom doen jullie dat nu zelfs niet? In heel dat kluwen van dossiers, u kent ze waarschijnlijk niet uit uw hoofd, bestaat er mogelijkwijs het risico dat mensen zich in nood bevinden. Moet u dan geen hulp bieden en Justitie zijn werk laten doen? Ik worstel hiermee en heb er vragen bij.

Godfried Danneels: De dossiers van professor Adriaenssens zijn in beslag genomen. Wij vragen

die dossiers terug omdat er een onregelmatigheid in die beslagname wordt vermoed, omdat men eigenlijk geen recht had om dat te doen.

Daarenboven gingen heel wat van de mensen die professor Adriaenssens hebben aangeschreven er niet mee akkoord dat de dossiers bij het gerecht terecht zouden komen. Wij moesten dat dus ook zeggen.

Overigens, persoonlijk heb ik geen enkel dossier. Men schreef mij een brief en zei, vaak zonder de dader te noemen, dat men misbruikt was geweest door iemand van dat bisdom of van die congregatie. Ik antwoordde toen dat zij zich tot dat bisdom en die congregatie moesten wenden. Ik had geen dossier daarvan. Ik heb de mensen daar naartoe verwezen waar ik moest. Ik weet niet wat ik anders had kunnen doen. Ik heb geen dossiers gekregen.

Die brieven kwamen alleen maar bij mij omdat de mensen meenden dat dit het enige adres was waartoe zij zich konden wenden voor alle misbruik over het hele land. Ik heb die mensen dan ook gezegd dat ik niet het enige adres was, dat ik daarvoor zelfs geen adres was en dat ik het doorgaf, of tenminste aan hen zei het door te geven. Dat is de uitleg.

Raf Terwingen: Onmiddellijk samenhangend met die vraag is de kwestie van de meldingsplicht. Die is niet in de Belgische wetgeving opgenomen. In Frankrijk is dat wel het geval. Zodra men daar kennis van pedofiele zaken heeft, moet eenieder dat melden. Dat zou in een dergelijk geval wel een oplossing kunnen bieden. Laten we kijken naar de toekomst. In welke mate denkt u dat een meldingsplicht de situatie misschien zelfs had vergemakkelijkt voor personen in uw situatie die tot bepaalde vaststellingen waren gekomen? Die meldingsplicht zou dan inhouden dat iedereen die weet heeft van een misdrijf met een minderjarige, dat moet melden, zoals dat nu in Frankrijk bestaat.

Godfried Danneels: Het is niet de taak van de bisschoppen om te ijveren voor het opleggen van een meldingsplicht. Ik vind dat de politiek, de maatschappij moet beslissen om een meldingsplicht verplicht in te stellen, zoals in Frankrijk bijvoorbeeld. Ik heb daar niets tegen, maar ik heb daar ook niets tegen te zeggen.

Er is wel een zaak waarvoor we moeten opletten. Dat is dat het zou kunnen gebeuren dat het verplichten van de meldingsplicht bij de slachtoffers, bij een aantal mensen, de vraag zou

kunnen opwerpen in wie men nog vertrouwen kan stellen. Er zou dan een meldingsplicht zijn voor dokters, advocaten, priesters. Dat is waar ik ook aan denk. De politiek moet zich daarover beraden. Ik zeg niet dat u het niet moet doen, maar als u het doet, zijn er toch wel bijwerkingen.

La présidente: Monseigneur, d'une part, la justice peut garantir l'anonymat aux victimes et, d'autre part, il y a la protection de la société. S'il y a eu une victime, cela signifie qu'il y a eu un agresseur, qu'un criminel n'est pas dénoncé, qu'il est toujours en liberté et qu'il risque de commettre de nouveaux abus, c'est-à-dire des crimes! L'important est évidemment le respect de la victime dans son anonymat – nous tenons à le respecter – mais c'est aussi la protection de la société et des futures victimes.

Godfried Danneels: Je suis content de l'entendre. Je ne me suis d'ailleurs pas opposé à ce qu'on le rende obligatoire. J'ai simplement dit qu'il y avait des notes dans la marge. Je ne veux rien dire de plus. C'est votre rôle!

Stefaan Van Hecke: Mevrouw de voorzitter, monseigneur, u hebt gezegd dat u de dossiers terugvraagt vanwege onregelmatigheden. Het is uw goed recht om dat te doen. Die dossiers komen echter bijvoorbeeld van de commissie-Adriaenssens, waar moeten die dossiers dan terug heen, want de commissie bestaat niet meer?

Godfried Danneels: Die dossiers worden in gesloten omslag teruggeven aan het secretariaat van de bisschoppen. De individuele mensen van wie in dat dossier iets zit, kunnen dat terug recupereren. Wij hebben geen verlangen om dat allemaal weer te bezitten. Hoe sneller het terug is bij de mensen die het hebben opgestuurd, hoe sneller dat degenen die niet graag hadden dat het bij het gerecht terecht kwam voldoening krijgen. Meer is dat niet. Het kan natuurlijk niet terug naar de commissie-Adriaenssens want die bestaat niet meer.

Stefaan Van Hecke: Als de slachtoffers het niet komen opvragen, wat gaat u dan doen met de niet-opgevraagde dossiers, met de dossiers die op uw bureau blijven liggen?

Godfried Danneels: Bewaren onder zegel, zodat het niet kan geopend worden. Wij gaan ons daarmee niet bezighouden.

Stefaan Van Hecke: U vindt niet dat Justitie dat mag bekijken om te onderzoeken?

Godfried Danneels: Als men nu iets terugvraagt aan Justitie, dan gaat men daarna niet zeggen kom maar kijken. Die dossiers zijn er, degene die het terug wil, kan dat, de andere worden opgeslagen en vastgezet.

Stefaan Van Hecke: Ik hoor niet het woord vernietigd.

Godfried Danneels: Eventueel maar ik denk het niet. Dat moeten de bisschoppen beslissen.

La **présidente:** Monseigneur, pour rappel, derrière chaque dossier, M. Adriaenssens nous a dit et répété qu'il y a aussi un abuseur identifié, puisque la majorité des victimes ont été confrontées à leur abuseur et que les abuseurs sont en aveux. Je vous entends dire que les dossiers doivent être restitués à la Conférence épiscopale ou ailleurs, je ne sais pas très bien, et que vous allez les mettre sous scellé ou les rendre aux victimes. Ne pensez-vous pas que l'œuvre utile serait aussi que, pour l'ensemble des abuseurs qui sont en aveux et sont identifiés, il y ait au moins une information par rapport à la justice pour voir s'il y a connexité avec d'autres faits.

Godfried Danneels: Madame la présidente, je vous dis ce à quoi je pense. Ce n'est qu'une hypothèse. Ce n'est sûrement pas ce que les évêques décideront. Ne me demandez pas d'anticiper la décision des évêques! Je n'ai aucunement le droit de dire que ce sera cela.

Carina Van Cauter: Wat de samenwerking met Justitie betreft, als ik goed ben geïnformeerd, dan zou de paus aan de bisschoppen de instructie gegeven hebben om precies alles te doen om voluit met de autoriteiten en met Justitie samen te werken. Hij zou dat gedaan hebben naar aanleiding van het Ierse dossier.

U zegt nu dat u bij de inbeslagnames van de dossiers fouten vastgesteld hebt en dat u die daarom terugvraagt. Indien u de dossiers zou terugkrijgen, zou u dan niet overwegen om die spontaan zelf aan Justitie ter beschikking te stellen? Waarom moeten die dossiers gesorteerd worden? Moeten daar bepaalde stukken uit verdwijnen? Waarom moet er voor Justitie iets geheim blijven? Is dat nu nog altijd de houding van de Kerk of is men echt bereid om de volle medewerking te verlenen?

Godfried Danneels: Dat zullen mijn collega-bisschoppen in de conferentie beslissen. Ik heb alleen een hypothese aangehaald, maar ik vind

dat de mensen die vinden dat hun dossier niet bij Justitie had moeten belanden het recht moeten hebben om het terug te krijgen.

Carina Van Cauter: Het gaat dus niet over de burgerlijke partijen? Men stelt zich namelijk burgerlijke partij in een procedure, op gelijk wel oogenblik, zolang het niet te laat is. Dat is de beslissing van de individuele burgerlijke partij. Anderzijds is er de strafvervolging, die behoort het federale parket, het parket en de procureurs des Konings toe. Als de procureur des Konings niet kan beschikken over de dossiers, als die hem worden ontnomen omdat er fouten zouden zijn gebeurd, hoe kan hij dan de strafvervolging opzetten en seksueel misbruik bestraffen?

Godfried Danneels: Was het legitiem dat de dossiers van de commissie-Adriaenssens aangeslagen werden? Dat is de vraag. Geef die terug en dan zullen wij zien wat wij moeten doen.

Carina Van Cauter: Professor Adriaenssens heeft de dossiers toch niet teruggevraagd?

Godfried Danneels: Natuurlijk heeft hij die teruggevraagd. Hij heeft gezegd dat hij de dossiers kwijt was en dat een aantal mensen absoluut niet wilden dat hun dossier bij Justitie zou komen.

La **présidente:** Mme Van Cauter veut dire que M. Adriaenssens n'a pas entamé de procédure judiciaire à l'encontre de la saisie de ses dossiers.

Carina Van Cauter: De commissie heeft zich geschikt naar de inbeslagnames en het meenemen van de dossiers.

La **présidente:** Reste-t-il des questions sur ce point de la saisie: le pourquoi du recours contre cette saisie et l'action de la justice?

Nous abordons alors un autre sujet.

Godfried Danneels: Misschien had de Kerk er beter aan gedaan om de canonieke procedures onmiddellijk te starten, terwijl de burgerlijke procedure bezig was. Misschien wel. Maar wij hebben gezegd dat we eerst zouden luisteren naar wat er van het gerecht komt.

La **présidente:** La question et la réponse (je l'ai entendue via l'oreillette, ce qui est préférable pour entendre dans les deux langues) est qu'il a été attendu, à chaque fois, que la procédure civile, la procédure judiciaire soit terminée avant d'entamer une procédure canonique. Si j'ai bien entendu.

Monseigneur, c'est bien cela?

Et peut-être qu'on aurait dû faire les deux en parallèle. C'est un questionnement qu'on nous soumet aujourd'hui.

Godfried Danneels: C'est aussi pour respecter tout de même la justice civile. Après, il y a la procédure canonique. En même temps, je n'y aurais pas été opposé.

La **présidente:** De faire les deux en parallèle?

Godfried Danneels: Oui.

La **présidente:** Pas de questions?

Godfried Danneels: Heb ik dossiers doorgestuurd aan monseigneur Vangheluwe, omdat men zei dat het grootste deel waarschijnlijk uit West-Vlaanderen komt? Neen, nooit. Ik heb nooit een dossier naar West-Vlaanderen doorgestuurd. Ik had er ook geen.

Stefaan Van Hecke: Monseigneur, ik stelde u die vraag omdat u sprak over de ontmoeting met de twintig slachtoffers en zei : "Er was geen een bij van mijn bisdom en ik heb die twintig dossiers doorgestuurd naar de bisschoppen die bevoegd zijn".

Godfried Danneels: Neen, ik heb de personen doorgestuurd naar de bisschoppen die bevoegd zijn opdat zij hun dossier zouden aanhangig maken bij deze respectieve bisschoppen of oversten. Ik heb geen dossiers doorgestuurd.

Stefaan Van Hecke: Ik had het wel zo begrepen.

Godfried Danneels: Dan hebt u dat verkeerd begrepen.

Stefaan Van Hecke: U hebt nooit een dossier naar een bisschop doorgestuurd?

Godfried Danneels: Neen, die twintig mensen hadden geen dossiers mee. Ik heb gezegd dat alle mensen die mij hebben geschreven, er meestal geen dossier bijstaken. Dat was gewoon een brief, met: ik heb dit en dat meegemaakt.

Ik heb altijd gezegd: richt u tot de respectievelijke bisschop of overste; ziehier het adres.

Neen, ik heb nooit een dossier doorgestuurd; ik had er geen.

La **présidente:** Y a-t-il d'autres questions sur un

éventuel transfert de dossiers? Ou sur des personnes, des noms?

Godfried Danneels: Men vroeg of ik ooit contact gehad heb met het parket of met procureurs-generaal? Nooit.

La **présidente:** Jamais, j'imagine, sur des dossiers précis. Vous avez déjà rencontré des procureurs généraux ou des procureurs du Roi.

Godfried Danneels: C'est tout neuf pour moi, ce milieu.

La **présidente:** Y a-t-il des questions particulières sur la problématique?

Daphné Dumery: Monseigneur, als ik het goed begrijp, hebt u in zaken die u zelf ontdekte of die binnen de Kerk ontdekt zijn, ze niet doorgegeven aan het gerecht, en omgekeerd heeft wanneer Justitie zaken heeft ontdekt, ze niet gemeld aan u, om eventueel stappen te ondernemen, preventief of ondertussen schorsing van de dader.

Godfried Danneels: Wat zegt u juist? Ik heb u niet goed begrepen.

Daphné Dumery: Het gaat in twee richtingen. Wanneer u dossiers ontdekte of binnen de Kerk zaken aan het licht werden gebracht, werden die niet aan Justitie bezorgd. Omgekeerd, wanneer er in Justitie procedures lopende waren, werd u daar niet van verwittigd of werd de Kerk niet verwittigd?

Godfried Danneels: Ik had geen dossiers eigenlijk om door te geven. Ik heb maar zeven gevallen gekend en het gerecht was daar al mee bezig voor ik het vernam. Die hebben mij ook hun dossier niet doorgegeven. Ik heb alleen vernomen dat die priester die uit mijn bisdom was, voor het gerecht moest komen, dat er een proces voor was. Dat is alles wat ik kan zeggen. Die zeven waren zulke gevallen. Er is geen kwestie van dossiers door te geven of te krijgen. Ik heb gewoon moeten vaststellen: dit is de veroordeling geweest. Dan heb ik mijn besluiten getrokken: hoe moet ik dan met deze mens als hij vrijkomt, na zijn straf uit te zitten, omgaan.

La **présidente:** Et pendant toutes les procédures judiciaires – il y en a eu sept tout de même et elles durent longtemps dans notre pays –, vous n'étiez au courant de rien au sujet de l'instruction à l'encontre des prêtres ou vous avez pris des mesures?

Godfried Danneels: On a pris des mesures de

protection, pour les isoler. C'est évident.

La **présidente**: Pendant les procédures judiciaires? Comment aviez-vous été informés de ces faits?

Godfried Danneels: Quand un prêtre a un procès en justice, en général, on l'apprend.

La **présidente**: Il y a le procès, qui est l'aboutissement d'une procédure judiciaire, avec une condamnation, d'habitude publique, avec des articles dans la presse. Mais auparavant, il y a l'instruction pendant laquelle la police et le juge d'instruction instruisent l'affaire, entendent les victimes, le prêtre. Cela prend du temps. Pendant cette période, avant que le prêtre soit condamné publiquement, étiez-vous au courant des faits et des mesures préventives ont-elles été prises?

Godfried Danneels: Tant que l'enquête suit son cours et qu'on vérifie la véracité des faits, on ne peut rien faire. Il y a la présomption d'innocence tout de même!

La **présidente**: Vous confirmez donc que pendant toute la procédure judiciaire, même si vous étiez au courant, aucune mesure préventive n'a été prise avant la condamnation définitive du prêtre, en raison de la présomption d'innocence?

Godfried Danneels: Non, avant que les faits soient prouvés.

La **présidente**: Et quand les faits sont-ils prouvés si ce n'est pas par le procès?

Godfried Danneels: On sait tout de même assez vite si c'est fiable ou pas.

La **présidente**: Vous étiez donc informé par quelqu'un. Par le prêtre? Par qui étiez-vous informé pendant la procédure judiciaire?

Godfried Danneels: D'abord par le fait que le prêtre en question avait des difficultés en justice, était cité devant le juge d'instruction. C'est là que cela a commencé. À ce moment, nous avons veillé à ce qu'il ne fasse plus de bêtises supplémentaires.

La **présidente**: C'est tout de même des grosses bêtises, monsieur. Ce sont des crimes!

Godfried Danneels: Je sais.

Au procès, je n'ai pas dû témoigner mais j'ai dû venir pour un de ces prêtres. Je m'y suis rendu

même si je n'y étais pas obligé mais pour des raisons de responsabilité civile. Cela a été remarqué par la presse. La sentence est tombée. Il a été immédiatement en prison et par la suite, est resté sous contrôle dans une abbaye.

La **présidente**: Certaines mesures ont donc été prises pendant la procédure, pour ce cas en tout cas.

Godfried Danneels : Oui.

Stefaan Van Hecke: Monseigneur, wij spreken vaak over dossiers, maar misschien hebben wij een ander begrip van het woord "dossier". Wat is voor u een dossier? Is dat een zaak waarin er een veroordeling is? Of is het feit dat er bijvoorbeeld van een slachtoffer een brief binnenkomt, voor u ook een dossier?

Godfried Danneels: Dat is ook al een dossier. Als er van een slachtoffer een brief binnenkomt, dan is dat ook al een dossier; dat is het begin van een dossier. Dat behoort dus tot het dossier.

Stefaan Van Hecke: Als u spreekt over de zeven dossiers, dan gaat het dus over zowel de brieven die u binnenkrijgt als over de vonnissen.

Godfried Danneels: Ja.

Stefaan Van Hecke: En zo hebt u er maar zeven gekend?

Godfried Danneels: Zeven, ja, binnen mijn bisdom.

Valérie Déom: Vous disiez que le présumé abuseur était écarté à partir du moment où les faits étaient avérés. Vous suiviez le dossier. Ne croyez-vous pas qu'au nom d'un principe de précaution au niveau de l'Église, les démarches devaient être faites automatiquement, quitte à ce que, si les choses n'étaient pas vraies, le prêtre puisse être remis dans ses fonctions?

En vertu du principe de précaution, en vertu du fait que le prêtre était éventuellement en contact avec des enfants et qu'il y avait un risque important de récidive, ne fallait-il pas agir immédiatement pour préserver d'éventuelles futures victimes plutôt que d'attendre une sorte de véracité des faits?

Godfried Danneels: Il n'y avait pas de risque de récidive. Il était suffisamment sous contrôle. On peut procéder de deux façons: on peut contrôler quelqu'un ou on peut l'écarté. Nous avons préféré le mettre sous contrôle, déjà pendant la période

d'instruction.

Carina Van Cauter: Werd er, wanneer u kennis kreeg van seksueel misbruik – waarschijnlijk toevallig of omdat iemand u meedeelde dat een dossier strafrechtelijk afgehandeld werd – systematisch contact opgenomen met het parket? Werd er gevraagd om inzage of om een kopie van het strafdossier, of desgevallend van het vonnis, zodat u de gepaste maatregelen kon nemen, rekening houdend met de zwaarte van de feiten?

Godfried Danneels: Wij hebben dat geweten, ja.

Carina Van Cauter: U nam altijd contact op met het parket?

Godfried Danneels: Wij hebben dat geweten.

Carina Van Cauter: Geweten? U wist het, als een algemene bekendheid, of door het te lezen in de krant of...

Godfried Danneels: Er zijn ook kennismames geweest van wat er gebeurd was, maar wij hebben niet noodzakelijk het hele dossier ontvangen.

Trouwens, al deze gevallen zijn al helemaal..., al lang ... Er zijn er al twee gestorven. Wij kunnen ook niet meer controleren, omdat wij het dossier van deze mensen niet meer hebben, wat er als correspondentie geweest is over hen. Dat is totaal weg. Ik heb dat niet.

Carina Van Cauter: Ik stelde de vraag enkel om het volgende. Blijkbaar zijn er bepaalde bisschoppen die destijds en vandaag, systematisch, wanneer zij op een of andere manier kennismaken van seksueel misbruik, in contact komen met het parket en inzage en een kopie vragen van het dossier of het vonnis, zodat zij preventief, als tuchtrechtelijke macht, de nodige maatregelen kunnen nemen. Anderen doen dan niet. Blijkbaar was er een verschil tussen de verschillende bisdommen tussen hoe, op welke manier dergelijke feiten werden opgevolgd.

Godfried Danneels: Dat kan zijn. Daar weet ik niets over.

Carina Van Cauter: Het zou een opdracht kunnen zijn voor de bisschoppenconferentie om daar structuur in te brengen?

Godfried Danneels: Dat kan, ja.

In die zeven gevallen was het proces eigenlijk al

bezig voordat ik het vernam. Het zijn allemaal gevallen die door Justitie zelf ontdekt geweest zijn en dan heb ik dat vernomen. Het is niet ik die het aangedragen heb; het is ook niet onder mij gebeurd dat het aangedragen geweest is. Dat was al begonnen. Er zijn heel weinig dossier. Buiten die zeven zijn er geen. Ik sta er nu wat verstoeld van dat er zo weinig zijn, maar er zijn geen andere.

Siegfried Bracke: Monseigneur, ik kom terug en ga in op wat mevrouw Déom daarnet heeft aangegeven.

Er was op een bepaald moment wel degelijk sprake van recidive. Hebt u zich op dat moment niet afgevraagd... U kreeg kennis van de recidive, zijnde een herhaalde klacht tegen een geestelijke. Hebt u zich op dat moment niet de bedenking gemaakt dat er iets moest worden gedaan? Immers, stel dat het waar is, dan kan u het niet maken dat het gedrag van de persoon in kwestie blijft voortduren.

Godfried Danneels: De man in kwestie mag zeker niet blijven waar hij is en mag niet in contact met kinderen blijven.

Siegfried Bracke: Neen, hij werd effectief naar een ander instituut overgeplaatst, maar de nieuwe plaats bleef wel in een schoolverband.

Godfried Danneels: Ik ken geen dossier dat... . Ik weet niet waarover u het juist hebt.

Siegfried Bracke: Het is een dossier in Limburg. Ik kan uiteraard ook niet meer vertellen.

Godfried Danneels: Een dossier in Limburg ken ik niet.

Siegfried Bracke: Jawel, er is zelfs correspondentie over het dossier. U bent erover aangeschreven geweest.

Dat is nu net wat zo cruciaal is. U wordt aangeschreven, omdat bij de bisschop geen gehoor wordt gevonden. Wat doet u? U zendt de betrokkenen naar de bisschop door.

Godfried Danneels: Ja.

Siegfried Bracke: Zulks is toch een vrij absurde situatie. De klacht van de betrokkenen is immers net dat zij niet door de bisschop worden gehoord. De perceptie is natuurlijk dat u de baas van de bisschoppen bent. De betrokkenen schrijven u aan en u antwoordt dat zij naar de bisschop

moeten gaan.

Godfried Danneels: Ik heb waarschijnlijk niet geweten dat hij al bij die bisschop geweest is naar wie ik hem gestuurd had. Dat is een andere zaak.

Siegfried Bracke: Daar was ook sprake van recidive?

Godfried Danneels: Ik weet niet over welk geval u het juist hebt. U moet mij excuseren.

Siegfried Bracke: In dat geval moeten wij het helaas daarbij laten.

La **présidente:** Des membres souhaitent-ils poser d'autres questions?

Godfried Danneels: Over de bemerking over de brochure van 1996 die in verband staat met de witte mars. Dat is de titel van de brochure, denk ik.

De hele zaak van de Nederlandse televisie waarover daarnet is gesproken. Dat was in een onderhoud, een interview, een gesprek, laat met Andries Knevel over Dutroux. Ik zei dat het de ronde doet dat er bepaalde réseaux, bepaalde netwerken zijn, wat waar was op dat moment. Men heeft dat aangepakt en geïnterpreteerd als dat ik weet had van réseaux, dat ik wist dat er zeker zijn. Ik heb gezegd dat er sprake van was. Dat deed de ronde. Ik heb gezegd dat dat waar zou kunnen zijn. Dat is alles. Zo simpel was dat.

Die zaak van Mailleux, met die foto's van de vermoorde kinderen is dan op mijn bureau gekomen. Alle journalisten hadden die foto's en dat dossier al. Dat lag op de desk van ongeveer alle bisschoppen en ook van mij. Dat heeft men op mijn computer gevonden. Dat stond erin. Men had dat doorgegeven.

Ik vind dat geen zaak, waarop ik verder moet ingaan.

Laurent Louis: Madame la présidente, sans vouloir entrer dans les détails de l'affaire, je ne pense pas, monsieur, que vous disiez exactement la vérité. En effet, nous disposons de preuves qui disent le contraire. Un peu de sincérité et moins de langue de bois feraient du bien, en particulier, dans l'intérêt des victimes.

Je ne sais pas si vous êtes bien en phase avec les propos que vous avez tenus aujourd'hui devant cette commission.

La **présidente:** Des membres souhaitent-ils

encore intervenir pour poser des questions?

Godfried Danneels: Er was ooit sprake van het oprichten van een oecumenische werkgroep voor wat ik bijna de cultuur van de pedofilie zou noemen. Eigenlijk is dat niet door de Kerk opgericht, het gebeurde van onder uit door de zojuist genoemde priester Barzin uit Antwerpen. Hij is met bepaalde andere priesters bijeengekomen inzake pedofilie. Wij hebben daar helemaal geen mandaat voor gegeven.

Trouwens, korte tijd later is heel die club – het was niet meer dan een club – opgeheven omdat men vond dat het tot niets diende en niet goed was. Zo zit het ineen. Ik heb nooit ofte nooit het bevel gegeven dat ze zich moesten verenigen. Integendeel, wij vonden dat dit totaal zinloos was.

Het was te situeren in de periode toen sommigen in de samenleving beweerden dat pedofilie eigenlijk soms wel goed voor het kind kon zijn. Ik heb dat allemaal meegemaakt in die jaren. Ik herinner mij televisie-uitzendingen waarin men dat gewoon besprak en zei dat dit eigenlijk een goede zaak was voor de ontwikkeling van het kind. Nu, ik wist niet waar ik stond toen ik dat hoorde. Dat is echter allemaal gezegd, twintig jaar geleden.

Bert Schoofs: Monseigneur, hebt u er weet van of die priester of die club daarop dan aangesproken is van binnen de Kerk uit door de bisschop? Het moet dan de bisschop van Antwerpen geweest zijn, want ze waren vooral geconcentreerd in Antwerpen. Heeft de bisschop ingegrepen?

Godfried Danneels: Dat weet ik niet. Hij zal in elk geval niet heel goed gehumeurd geweest zijn als hij dat las. Maar ik kan het echt niet zeggen.

Wanneer zal de Kerk met oplossingen komen? Heb ik voorstellen van oplossingen?

In de vier laatste punten van mijn inleidende nota heb ik bepaalde zaken aangestipt die kunnen bijdragen tot een ander klimaat in de Kerk.

Ik ben niet het hoofd van de Kerk. Ik wil doen wat ik kan als kardinaal, in Rome, om dat aan te brengen. Ik heb dat ginder trouwens al gezegd. Maar ik kan het zelf niet veranderen.

Een aantal zaken, de vier punten a, b, c, d, die ik opgenoemd heb op het einde van mijn inleiding, daar kan ik achter staan.

Daarbij komen de dingen die mijn collega's al

gezegd hebben en die de hele Kerk aangaan.

Wij hebben dat echter niet direct in handen. Wij zijn niet meteen degenen die dat kunnen doen. Maar we mogen toch zeggen wat wij denken dat er best zou gebeuren? Dat heb ik dan ook gedaan.

Siegfried Bracke: Bestaat er in verband met die oplossingen ook een tijdschema? U hebt mij vroeger gezegd dat in kerkelijke zaken de tijd anders loopt dan in burgerlijke zaken. Men kan niet blijven steken in die analyse? Er zou toch schot in de zaak mogen komen?

Godfried Danneels: Ik denk dat men in Rome, na hetgeen gebeurde in Ierland en de Verenigde Staten, voldoende geïnformeerd is en voldoende geschokt is om daar meer werk van te maken.

Een voorstel dat ik heel zinnig vind, is om priesters niet op een piëdestal te zetten. De nederigheid van de Kerk. Zij moeten zijn zoals de anderen. Hoe kan ik een tijdschema zetten op wanneer ze nederig moeten zijn? Dit probleem zal er eeuwenlang zijn.

Stefaan Van Hecke: Het afdalen van de piëdestal is nu niet direct iets waarvan wij verwachten dat het de eerste maatregel is die wordt ingevoerd door de Kerk. Er zijn andere verwachtingen van de Kerk en de bisschoppenconferentie van hoe men ingrijpt. Het voorbeeld dat u gegeven hebt, is absoluut niet iets dat het dringendst is.

Godfried Danneels: Ik ben een beetje moe en ik kon het echt niet vinden.

Stefaan Van Hecke: Ik begrijp het, monseigneur. Ik denk dat collega Bracke vooral bedoelde dat er na al deze maanden een signaal wordt verwacht van de Kerk hoe men dat op een structurele manier gaat aanpakken.

Godfried Danneels: Hij heeft gelijk.

Stefaan Van Hecke: Dat is de tijdslijn waarnaar gevraagd wordt.

La **présidente:** Y a-t-il encore des questions?

Siegfried Bracke: Mijn excuses, mevrouw de voorzitter, maar het is iets wat mij te binnen schiet en wat ik nu eigenlijk wel zou willen weten.

Monseigneur, toen u in uw inleiding zei dat er onnoemelijke dingen zijn gebeurd en u zich afvroeg welke structuren ervoor gezorgd hebben

dat al die dingen gebeurden, dan vraag ik mij af – ik vraag opnieuw naar uw persoonlijke mening – of u vindt dat de Kerk op een adequate manier gestructureerd is. Ik bedoel daarmee het volgende: het systeem waarbij voor de buitenwereld het beeld bestaat van een verzameling bisschoppen, die wordt geleid door een aartsbisschop. In de praktijk blijkt dat niet zo te zijn. Misschien is dat de kern van het probleem?

Ik weet dat het gevaarlijk is om hypothetische vragen te stellen, maar indien u echt de macht had gehad in een piramidale structuur met aan de top de aartsbisschop en daaronder de bisschoppen, dan waren deze dingen misschien op een totaal andere manier aangepakt. Versta: op een betere manier aangepakt.

Godfried Danneels: Ik ben niet zeker dat de structuur met een top een betere is. Waarom is men ook altijd zo kritisch tegenover de paus en dat is nu precies een topfiguur? Van die kant is men er niet zo belust op om dat...

Siegfried Bracke: Het heeft in elk geval het voordeel van de duidelijkheid en je kan aanwijzen wie verantwoordelijk is.

Godfried Danneels: Ik ben ook in zekere mate tevreden dat ik die top niet geweest ben, want de top is eenzaam. Ik vind dat het niet zo'n slechte zaak is dat de verantwoordelijkheid verdeeld wordt over meerderen, die samen moeten beslissen. Dat is ook een middel om de machtsstructuur en de machtsuitoefening te controleren. Ik ben niet zo ongelukkig over het feit dat wij dat collegiaal moeten beslissen en dat ik daar alleen een voorzittersfunctie had, een moderator en niet veel meer dan die bepaalde voorstellen kan doen.

Wat mijn morele invloed en mijn moreel prestige is geweest. Er is daarover veel gesproken. Ik denk dat men dit niet moet overdrijven. Ik denk het niet.

Ik ben nog niet zo sec... Overal in de Kerk zegt men nu dat men de macht van de pastoor moet verdelen over al de leken en al de verenigingen, die er zijn. Voor de Kerk zou men het willen voorstellen alsof de aartsbisschop boven op de troon zit en dat hij daarover gezag heeft. Ik weet niet of dat beter zou zijn. Ik weet het niet zo. Ik ga ook niet neen zeggen, maar ik ben blij dat ik het niet geweest ben.

La **présidente:** Monseigneur, c'est peut-être bien, le partage du pouvoir mais en même temps, sans tirer de conclusions, on a pu remarquer ici que

des procédures distinctes dans les évêchés et toutes les églises du monde font que des personnes ne sont pas sanctionnées, ne sont pas poursuivies et que personne n'a de réelle responsabilité, alors que l'Église a une responsabilité morale, porte des valeurs essentielles, porte l'Évangile. C'est à la Conférence de tirer des conclusions mais des procédures communes, une responsabilité commune semblent importantes pour porter des erreurs, des fautes, les crimes de certains qui font partie de votre structure. Je rappelle que ce sont des membres de votre Église qui ont commis ces faits, ce ne sont pas des faits commis par des anonymes dans la société.

Godfried Danneels : Autonomie ne veut pas dire autonomiste, de manière qu'on ne travaillerait pas ensemble. Je me réjouirais si à l'avenir, par exemple dans la Conférence épiscopale, il y avait plus de coordination et qu'on se mettait sur la même longueur d'onde. Alors que maintenant, c'est très dispersé. Dans les dernières années, je me réjouis de la création de la Conférence épiscopale par Vatican II. L'archevêque et la collégialité des évêques doivent et peuvent faire des progrès vers le consensus.

Ik bedoel uit de consensusvorming, zodanig dat men niet allemaal afzonderlijk kan handelen zoals men wil. Ik zou mij verheugen over het feit dat de bisschoppenconferentie meer gestroomlijnde dingen kan doen, dat we allemaal samen doen en niet te veel individualistisch spelen. Dat was vroeger misschien te veel. Men deed wat men wilde en men zei: "Mijn buur heeft daar eigenlijk niet veel mee te maken." Dat is veel veranderd in de laatste twintig jaar. Maar ik zou mij verheugen dat het nog meer wordt, maar zeker niet dat er een topfiguur zoals een kleine paus is. Dat zou ik niet willen. Dat is niet goed, denk ik.

La **présidente**: Je pense que nous terminerons ainsi l'audition de M. le cardinal Danneels. Monseigneur, je vous remercie d'avoir répondu à nos questions. Je rappelle que demain nous aurons Mgr Léonard. Je vais demander que l'on vous ramène parce que je pense que vous voulez immédiatement partir.

La réunion publique de commission est levée à 14.32 heures.

De openbare commissievergadering wordt gesloten om 14.32 uur.